

MASTEROPPGAVE I SOSIALT ARBEID

KURSKODE SA319S

***Mestring av livet hos tidligere barnevernsbarn
- sett i lys av sosial kapital***

Kandidatnr. 3

BODØ

Nye muligheter

Se meg når jeg ligger nede,
når det er mørkt i alle
kroker.

Møt meg der jeg er og bekreft min smerte
og mitt menneskeverd
uansett hvor du finner meg.

Men si ikke alltid til meg
- ”stakkars deg...”

Merk meg ikke for lenge som
et offer.

Emilie

Innholdsfortegnelse	Side
1.0 Innledning	4
1.1 Tema og problemstillinger	6
1.2 Bakgrunn for valg av tema	8
1.3 Masteroppgavens oppbygning	9
2.0 Kunnskapsstatus og aktuell teori	12
2.1 Lovgrunnlag og syn på barn	12
2.2 Resiliens og mestring	15
2.3 Forskning	19
2.4 Sosial kapital	21
2.5 Aktør-struktur	24
3.0 Metode	28
3.1 Metodiske valg	28
3.2 Feilkilder og troverdighet	34
3.3 Etske drøftinger	36
4.0 Empiri	40
5.0 Analyse og fortolkning	50
6.0 Konklusjon	64
7.0 Litteraturliste	67
Vedlegg:	
- 1. Intervjuguide	
- 2. Forespørselskjema	
- 3. Informasjonsskriv m/ samtykkeerklæring	

1.0 Innledning

Barnevernsbarn er et kjent begrep innen sosialt arbeid, men vi legger ulike betydninger i ordet. For noen er dette et begrep som stigmatiserer, og dermed gir noen umiddelbare assosiasjoner som gjør barnet annerledes enn andre barn. Er barnet virkelig annerledes i seg selv enn andre barn, og i så tilfelle hvilken annerledeshet legger vi i ordet? Barnevernsforeldre er et mindre brukt begrep, som kanskje ikke er noe bedre, men fokus vil da være på foreldre som annerledes og ikke barnet.

Hvorfor disse spørsmålene her i innledningen? Er det bare spill med ord, eller er det relevant for denne oppgaven? I min oppvekst var det vanlig å høre sladder om annerledes familier, og ofte kunne folk legge til at ”barna har det fra faren sin”, ”er han sønn til han; det skulle man ikke tro”, ”de barna der er skitne og har ikke ordentlige foreldre” osv. Sosial arv var ikke et begrep som ble uttrykt den gangen så jeg hørte det, men i ettertid har jeg forstått det som at det var en utbredt oppfatning på den tiden at barna blir lik foreldrene og at barnet er en passiv ”mottaker” av miljøet rundt seg.

I mitt voksne yrkesliv har jeg møtt mange sterke og trygge personer som har hatt en vanskelig barndom, flere med erfaring fra barnevernet. Disse personene og møtene har vært med på å prege meg og min forståelse av styrke og mestring som en kombinasjon av mange faktorer. Forståelsen har preg av at individer har noen valg, kan være svært robuste, tåle mye og vokse som mennesker gjennom livets bølgedaler. I nyere tid har det også bredt om seg et nytt syn på barn og barndom, som fremhever barnets styrke, selvstendighet og egenverdi (James og Prout 1997). Barnet er ikke bare sårbart og forsvarsløst, men har med seg en kompetanse tidlig i livet (Sommer 2003). Dette har vært en forforståelse som har gitt grunnlag for å utvikle en forskbar problemstilling til temaet mestring. I veien mot masteroppgave har jeg da valgt problemstillingen:

Hvilke faktorer har betydning for mestring og mobilitet i det sosiale feltet hos tidligere barnevernsbarn?

Naturlig målgruppe basert på dette ble tidligere barnevernsbarn. En av de få kriteriene for målgruppa var at de hadde klart seg rimelig bra i livet, nettopp fordi jeg ønsket å få frem faktorer viktige for mestring. Hva har gjort at de har klart seg bra, hvordan har de klart å

endre sin habitus, bevege seg i sosiale felt og utvikle sosial kapital? Dette ser vi står i motsetning til tanker om barnet som passivt og født inn i en skjebne.

Sosial kapital er valgt som teoretisk analyseverktøy, da dette begrepet ligger tett opp til relasjoner og nettverk. Sosial kapital kan bidra med å gi nye perspektiver på gamle spørsmål, og øke forståelse av de mange ulike faktorene og systemnivåene som har innvirkning på et barnevernsbarns liv. Med en forståelse av barnet som en sosial aktør, kan vi nærme oss en utvidet og annerledes erkjennelse av barnet som både selvstendig og avhengig, som både hjelpetrengende og sterk, som mottaker og giver i relasjoner, som en deltaker i utviklingen av sosial kapital. Ved å ta en nærmere titt på mestring i forhold til individ-samfunn, kan vi forhåpentlig få nye impulser i forhold til hvordan vi tenker et barnevern, tiltak og generelt om sosialt arbeid.

1.1 Tema og problemstillinger

Jeg har valgt temaet mestring av livet hos tidligere barnevernsbarn sett i lys av sosial kapital. Jeg ønsker å finne ut hvilke muligheter barnevernsbarna har hatt, hvilke valg de har tatt og hvordan det å være barnevernsbarn har påvirket mulighetene for mestring i livene deres. Videre vil jeg foreta en teoretisk drøfting hvor jeg trekker inn funnene i datamaterialet. Denne drøftingen vil ta for seg sosial kapital, og barnevernsbarna som eksempler på aktører i det sosiale feltet.

Hovedproblemstillingen er formulert slik:

Hvilke faktorer har betydning for mestring og mobilitet i det sosiale feltet hos tidligere barnevernsbarn?

I nyere tid har det vært økt interesse for å finne ut hvilke faktorer som beskytter barn, altså hva er det som gjør at mange klarer seg godt, er motstandsdyktige/resiliente til tross for vanskelige forhold i barndomstiden (Borge 2003). Mer enn halvparten av barn som er utsatt for risiko og stress utvikler ikke alvorlige psykiske problemer (ibid.) Ved å studere hvilke faktorer som beskytter og fremmer mestring i livet, framfor utelukkende studier av risikofaktorer, kan vi utvikle kunnskapen på området.

Sosial kapitalbegrepet er anvendt i denne oppgaven fordi det gir noen nyttige perspektiver i forhold til barn og unge. Backe-Hansen (2007) fremhever tre måter å anvende begrepet på når vi taler om barn og unge:

- Barn og unge kan være aktører i sosiale nettverk
- Barn og unge som velferdsagenter
- Barn og unge som medborgere

I dette studiet vil fokuset være på det første punktet, og med det være i hovedsak konsentrert rundt mesonivå i nettverkstenkning. Relasjoner på individnivå (mikronivå) og strukturer i samfunnet (makronivå) har naturlig sammenheng og får konsekvenser for mulighet til å være aktør i mesonivået, dvs grupper, lokalmiljø, familier og vennekrets. Barns muligheter til å

være aktører i eget nettverk er et interessant tema sett opp mot mestring. Et av denne oppgavens hovedhensikter er å drøfte nettopp hvordan mestringsfaktorer påvirker mulighet til å innta en aktørrolle og bevege seg i det sosiale feltet, dvs å øke den sosiale kapitalen.

Barnevernsbarn vil ofte ha hatt kontakt med mange ulike personer i livet, gjennom flere hjem, flere slekter, kontaktpersoner, offentlige ansatte, ulike lokalmiljø, skoler osv. Tilgang på nyttige ressurser i nettverk vil imidlertid variere om du er barnevernsbarn eller ikke. Her vil både hver enkelt relasjons styrke og gjensidighet, samt hvorvidt relasjonene er ressurssterke ha betydning. Individets evne til å tilpasse seg grupper, knytte bånd, inngå gjensidige forpliktelser og vedlikeholde relasjoner vil ha betydning for både styrken og varighet på relasjoner. Ressurser som er tilgjengelig gjennom deltakelse i nettverk på alle nivåer, er det som betegnes som sosial kapital (Bø og Schiefloe 2007).

Flere fremhever betydningen av å forske mer på sosial kapital i Norge, blant annet i forhold til barn og unges oppvekstforhold (NFR 2005). Med å bruke innfallsvinkelen sosial kapital kan man åpne for nye innfallsvinkler til "kjente" problemstillinger. Tidligere kjente faktorer og fenomen kan på denne måten kobles sammen på en ny måte med et overgripende rammeverk, ut fra et ressurs- og investeringsperspektiv. Sosial kapital kan rette vår oppmerksomhet i retning av sammenhenger mellom individer, fellesskap og ved samfunnet.

Barnevernet er en gitt institusjon med sitt mandat og lovgrunnlag, i en sosial struktur¹ hvor mange faktorer spiller inn. Barnevernsbarna er aktører i et allerede eksisterende samfunn; et samfunn i stadig endring. Jeg betrakter barnevernsbarna som i utgangspunktet selvstendige sosiale aktører. En konsekvens av dette vil være å drøfte handlingsrommet aktørene har i forhold til det sosiale feltet og egen habitus de befinner seg i. Teori rundt dette tas grundigere opp i del to av oppgaven.

¹ Begrepet sosial struktur vil i denne prosjektbeskrivelsen bli brukt som en generell betegnelse på samfunnsmonstre og forhold (kultur, politikk, organisasjoner, institusjoner, oppbygning, relasjoner mellom f.eks samfunn og individer, klasseforhold m.m.) Forkortelsen struktur vil også bli brukt med samme begrepsinnhold. Selve ordet struktur kommer av det latinske "structura", og betyr sammenføyning eller bygning. I dag brukes det ofte med betydningen monster (Østerberg 2003).

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har i lengre tid hatt stor interesse og engasjement for ungdom, og har arbeidet med ungdom i ulike yrkesroller. Jeg fant det derfor naturlig å bygge på egne kunnskaper, erfaringer og ikke minst interesse i min vei mot en aktuell problemstilling. Det har i tillegg vært viktig å finne et tema som jeg finner faglig utfordrende å forske på, både fra egen synsvinkel og for fagfeltet.

Ungdomstida har mange spenninger i seg; mellom barn og voksen, mellom utprøving og ansvar, mellom gutter og jenter, mellom obligatorisk skole og yrkesvalg for livet osv. For ungdom som er under omsorg av barnevernet kan denne overgangen være fylt av utfordringer knyttet til det å stå på egne ben, og konsekvensene ved feil valg kan oppleves store.

I de ulike yrkene jeg har hatt med ungdomsarbeid, har jeg ofte møtt ungdom med ulik problematikk, det være seg vansker på skolen, innpass blant jevnaldrende, relasjoner til foreldre eller andre ting som gjør at livet oppleves som utfordrende. Like ofte har jeg møtt ungdom som etter en tid finner sin vei, viser stor grad av selvstendighet og aktivt tar egne valg. Dette har fascinert meg og også gitt meg undringer om hvor styrken kommer i fra. Dette er noe som har festet seg hos meg, og gitt ønske om å vite mer om faktorer som er viktige for mestring. Mitt yrke i dag handler også i stor grad om mestring da jeg er ansatt ved et arbeidsmarkedstiltak som retter seg mot unge arbeidsledige med rus- og/eller psykiatriproblematikk.

I min søken etter kunnskap har jeg lest en del faglitteratur og forskning, og ofte er fokus enten på empiri eller på teori. I denne oppgaven kunne man ha stoppet ved empirien, om mestringsfaktorer på individnivå og en drøfting rundt dette. Jeg har hatt et ønske om å se mestring i et utvidet teoretisk og samfunnsmessig perspektiv. Silverman (2005) tar til orde for at problemstillingen i seg selv ikke alltid trenger å være original, men originalitet også kan være i forhold til metodebruk, teoriutvikling og evnen forskeren har til å se sammenhenger i et bredere teoretisk, historisk og sosialt perspektiv. Sosial kapital anvendt som teoretisk ramme, vil kunne gi interessante og nye perspektiver på kjente problemstillinger.

1.3 Masteroppgavens oppbygning

Oppgaven starter med innledning og presentasjon av tema og problemstilling i del 1.

Bakgrunn for tema og vinkling i oppgaven blir formulert, og sosial kapital som begrep får sin plass i oppgaven definert. Leseren vil derfor tidlig kunne danne seg et bilde av hva oppgaven omhandler og de viktigste rammene for teoretisk innhold.

I del 2 vil aktuell teori og kunnskapsstatus bli gjort rede for. Utvalget av teori i del 2 baserer seg på problemstillingen slik den er formulert, dvs redegjørelse for mestring, resiliens og sosial kapital. Det er også tatt med teori om samfunnets syn på barn og barndom, samt nettverksteori. De nevnte begrepene er sentrale i oppgaven, men gir noen utfordringer i forhold til avgrensning i både bredde og dybde teoretisk sett. Blant annet er teori direkte relatert til sosialisering, identitetsutvikling, selvet, relasjoner på individnivå m.m i mindre grad trukket inn, da oppgavens tema i hovedsak befinner seg på mesonivå og forhold individ/samfunn. Jeg har gjort et utvalg av aktuell teori og forskning som ligger nært til problemstillingen, samt tatt hensyn til den ønskede teoretiske drøftingen i analysedelen. Dette vil likevel ikke si at annen teori er uaktuell, men at det i denne omgang ikke har vært rom for å gå bredt i alle mulige retninger da dette ville vært på bekostning av dybde.

I del 3 blir metode, begrunnelser for forskerens valg og etiske drøftinger sentralt. Metoden er grundig redegjort for, og vil gjøre det mulig for leseren å følge forskerens tankegang og framgangsmåte. Slik vil oppgavens troverdighet øke, og leseren vil få mulighet til selv å vurdere kvaliteten på innhold, både teoretisk og analytisk. Refleksjoner over mulige feilkilder og svakheter er en viktig del av oppgaven, og er med i denne som det bør være med i ethvert forskningsarbeid. En annen ting er at kvalitativ metode på denne måten kan oppnå økt status og anerkjennelse. Å være kritisk til eget arbeid og gi andre mulighet til å gå arbeidet nærmere etter i sømmene, kan bidra til økt kvalitet på ikke bare eget arbeid, men på all forskning med kvalitativ metode.

Det er også lagt vekt på drøfting rundt etiske dilemmaer. Dette er sentralt i all forskning med og om mennesker, men kanskje spesielt i forhold til sårbare temaer og utsatte grupper.

Voksne barnevernsbarn er informanter i denne oppgaven, og innholdet i intervjuene har handlet om mestring og ikke-mestring av livet. Det har vært nødvendig for meg som forsker å reflektere rundt etiske spørsmål som dukker opp, både før intervju, i intervjuene og i måten data presenteres etterpå. Disse refleksjonene er redegjort for i del 3.

I del 4 presenteres empiri fra intervjuene gjort med tidligere barnevernsbarn. Denne vil presenteres tematisk og ikke personsentrert. Årsaken til dette er en vurdering av hva som tjener oppgavens problemstilling best, samt av personvern hensyn. Personlige beretninger kan lett gjenkjennes når detaljer presenteres, og dette er særlig viktig å være bevisst ved lite utvalg.

Problemstillingen er formulert slik at det er enkelte temaer oppgaven og intervjuene fokuserer sterkt på, og en tematisk presentasjon vil gjøre det lettere å se sammenhenger, forskjeller, konsentrere innholdet og redusere et mangfold av empiri til sentrale punkter. Presentasjonen er derfor delt inn i underavsnitt og noen sitater er tatt med underveis for å eksemplifisere de enkelte temaene. Avsnittene her er ikke nødvendigvis de samme som i intervjuguiden, men er valgt basert på innholdet i rådataene, leservennlighet og analytiske hensyn.

Analyse og drøfting kommer i del 5. Her vil det være en gradvis overgang fra oppsummering av empiri, sentrale funn i empiri, intensivering av analytiske kategorier og til slutt overordnet teoretisk drøfting. Problemstillingen er sentral i hele analysen, men har også stilt noen krav til forskerens evne til å sortere, formidle og veksle mellom ulike nivåer teoretisk og analytisk. Sentralt i denne delen av oppgaven er å drøfte problemstillingen ved bruk av tilgjengelige verktøy, i hovedsak data fra intervju, litteraturstudier og analytiske metoder. Dette blir nevnt her for å gjøre leseren oppmerksom på at denne oppgaven ikke er rent induktivt, f.eks hvilke mestringsstrategier finner vi hos tidligere barnevernsbarn. En slik oppgave ville kanskje ende opp i en drøfting av ulike strategier delt i kategorier. I denne oppgaven er imidlertid problemstillingen bredere og med på å legge noen føringer for aktuell teori og drøfting, og stiller tilsvarende krav til å gjøre det mulig for leseren å holde følge. Drøftingen avslutter med noen perspektiver på arbeid med barnevernsbarn, med vekt på betydningen av mestring og sosial kapital relatert til fagfeltet sosialt arbeid.

I del 6 kommer konklusjoner og sammenfatninger. Disse vil være relatert til problemstillingen samt oppgaven som helhet. I denne delen vil leseren få del i perspektiver på oppgaven utenifra, altså hva har oppgaven å bidra med i teori og praksis, hvilke funn er gjort og hvordan kan man gå videre for å utvikle ny kunnskap og innsikt. Som utøver i sosialt arbeid vil det være viktig å ha evnen til å veksle mellom nærhet og distanse til eget felt og problemstilling, og i denne delen vil vi løfte blikket litt og skue på oppgavens faglige innhold og betydning.

Del 7 inneholder litteraturliste med referanser til litteratur brukt i oppgaven.

Til slutt følger vedlegg, deriblant intervjuguide og forespørselsskjema.

2.0 Kunnskapsstatus og aktuell teori

2.1 Lovgrunnlag og syn på barn

Barnevernets arbeid og mandat er nedfelt i lov om barneverntjenester av 1992. Loven gjelder for barn og unge under 18 år. Dersom tiltak er iverksatt innen barnet/ungdommen fyller 18 år, kan tiltak etter loven likevel opprettholdes eller erstattes med andre tiltak nevnt i loven til vedkommende fyller 23 år dersom han eller hun selv samtykker til dette.² Barneverntjenesten har også en plikt til å vurdere behovet for ettervern i god tid før myndighetsdagen, og lage en plan for framtidige tiltak hvis ungdommen samtykker i dette.

Formålet med lov om barnevernstjenester er todelt, nemlig både å: 1) sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt 2) å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Lov om barneverntjenester av 1992).

Punkt 1) kan tolkes som å bøte på skadene, tiltaksarbeid og individrettet sosialt arbeid. Punkt 2) sier noe om barn og unge generelt og at barnevernet skal bidra til å gi barn og unge trygge oppvekstvilkår. Loven sier også at kommunene har ansvar for forebyggende arbeid og samarbeid med andre offentlige etater og frivillige organisasjoner som jobber med barn og unges vilkår.

Syn på barn

Det synet som er det rådende i samfunnet, vil ha konsekvenser for hvordan både lovgivning, tiltak og hjelp til barn og familier gis. I et studie om mestring og sosial kapital vil synet på barn være en del av vår forforståelse; av både barns utvikling og hvordan vi tolker og forstår sammenhenger mellom individ og samfunn. I studier der barn inngår eller omhandles som tema, bør forskeren være bevisst egen virkelighetsforståelse, uavhengig om den er i tråd med det rådende i samfunnet eller ikke.

² Endret ved lov 26 juni 1998 nr. 42. Lov om barneverntjenester av 1992 hadde ikke faste bestemmelser om ettervern, annet enn at tiltak kunne forlenges i 2 år etter myndighetsdagen. Det ble en debatt om manglende oppfølging av de eldste barnevernsbarna. det ble en egen ettervernskonsferanse og til slutt ble lovendringer vedtatt.

I dette avsnittet vil synet på barn og barndom diskuteres, hva som påvirker synet vårt og hvordan våre oppfatninger kan endres etter tid og kontekst. Som et eksempel på det vil den vestlige verdens syn på barn være annerledes enn østens, da barn har forskjellig betydning i samfunnet både hva angår lover, verdier, kulturelle normer og barnets funksjon i familie og samfunn der det er. Synet på barn er ikke statisk, men grunnleggende verdier om barn kan være tilnærmet uendret over en lengre periode. En utfordring av disse verdiene vil ikke bare møte motstand av saklige argumenter og en fagdiskusjon; en utfordring av verdier hva gjelder barn vil også møte sterk subjektiv og normativ motstand. Barn angår oss alle, vi har alle vært barn, hatt en barndom, har barn selv, har tantebarn, barnebarn osv. Det kan være en medvirkende årsak til at saker om barn og barnevern vekker følelser og engasjement hos mange. Som forsker på temaet har det vært viktig å ikke ta mine verdier og kunnskaper for gitt, men sette meg inn i barndom som et kulturelt, politisk og historisk fenomen.

Samfunnet er i stadig endring, og dette påvirker vårt syn på barnet. Schjelderup m. fl (2005) har fremhevet fire sentrale føringer som kan gi oss bedre forståelse av barnevernet i vår tid. Disse fire er:

1. Et nytt syn på barn og barndom gjør at vi går bort fra et paternalistisk syn der voksne vet best og kan og bør ta beslutninger, til et syn hvor barna er kompetente og selvstendige subjekter.
2. Barnevernets plass i velferdsstaten. Vi går nå bort fra offentlige universelle tjenester til passive hjelpesløse mottakere utført av profesjonelle, til en tenkning om at brukerne er kompetente aktører som har mye kunnskap om seg selv og sitt liv. Dette henger også sammen med modernisering av offentlig sektor, og bedre treffsikkerhet i forhold til løsninger for den enkelte.
3. En økt innsikt i verdien av brukerinnflytelse både i barnevern, skole, helsetjenester osv. Det legges vekt på myndiggjørende metoder. Myndiggjøring eller empowerment regnes som godt sosialt arbeid. I dette ligger en sterk tro på individet, og en går bort fra diagnosen tenkning til ressurstenkning.
4. Demokratiserende prosesser hvor ansvar gis tilbake til individet og grupper, og at løsninger må søkes i fellesskap mellom staten og individene.

Det har altså skjedd reelle forandringer på hvordan barn og barndom oppfattes, og dette viser seg på alle arenaene barn befinner seg i. Tradisjonelt har profesjonelle hatt et positivistisk

kunnskapssyn. Dette er har blitt erstattet av sosialkonstruktivistiske tilnærminger, hvor man anerkjenner flere typer kunnskap og er opptatt av at flere synspunkter skal komme frem (Bunkholdt og Sandbæk 1998).

Ny kunnskap og forskning har gitt nye bidrag til forståelsen av barns utviklingspsykologi, og barn er aktive og samhandlende fra et mye tidligere tidspunkt enn man tidligere har trodd. Barn er ikke bare sårbare og hjelpesløse, men de inngår med hele seg i relasjoner til menneskene rundt det, og er aktive deltakere i egen utvikling.

Sommer (2003) kritiserer enten-eller oppfatningen som enkelte har, da barnet ikke er enten sårbart eller kompetent, men at egenskaper og kompetenser er relative og foranderlige. Sommer skrev dette som et forsvar mot kritikk av den første utgaven av sin bok, hvor han følte at han ble tatt til inntekt for begreper som *det kompetente barnet*. Han tar sterkt oppgjør med tidligere tenkning om naturgitte stadier hos barn og vår oppfatning om miljøets betydning for barns utvikling. Sommer (ibid.) mener at barn er sårbare og kompetente, og må ses i en kulturell og sosial kontekst. Poenget er at det ikke fins en kompetanse som barn har eller ikke har, men at det fins flere typer kompetenser. Barnet blir anerkjent å inneha flere av disse, og at barn er mer motstandsdyktige enn vi tror. Dette betyr likevel ikke at barnet tåler alt, men at utviklingen til et barn ikke er gitt. Om sårbarhet sier Lansdown (1995) at barn er mer sårbare enn voksne, og det er det bred oppslutning om. Dette medfører at voksne har makt til å handle på barns vegne. Dette vil igjen føre til at barnet blir enda mer sårbart enn det var i utgangspunktet, da barnet jo er avhengig av ansvarlige voksne. Han sier videre at små barn er spesielt avhengig av voksne for å overleve, men at den sårbarheten vi mener å tillegge barn ikke er en objektiv mening basert på kun biologi. Vår oppfatning av barn avhenger vel så mye av historiske antagelser om barn. Barndommen er sosialt og politisk konstruert, og dermed ikke kun et biologisk faktum at barn ikke er fullt utviklet på alle områder. James og Prout (1997) vektlegger også at sårbarheten til barn er et biologisk faktum, men hva vi legger i det er kulturelt avhengig. Videre sier de at en av de viktigste endringene i synet på barndom, er at barn har en verdi i seg selv, og ikke bare som kommende voksne som skal sosialiseres inn i den voksnes verden.

2.2 Resiliens og mestring

Innen resiliensforskning har man primært vært opptatt av to hovedspørsmål, nemlig hvem er disse barna som klarer seg bra (egenskaper hos barnet og kjennetegn ved livssituasjon) og hvorfor klarer de seg bra med fokus på indre mekanismer og prosesser. Vi har fått en del kunnskap om egenskaper hos barnet og nærmiljøet gjennom forskning, men mye gjenstår på hvordan de indre mekanismene fungerer (Gjærum m.fl 1998).

Resiliens betyr god psykososial fungering hos barn til tross for opplevelse av risiko (Borge 2003). Resiliens handler om motstandsdyktighet, og barna det dreier seg om kalles ofe for løvetannsbarn, pga løvetannens evne til å vokse opp til tross for dårlige vekstforhold. Borge bruker i sin bok en definisjon på resiliens som er utviklet av Michael Rutter, en kjent barnepsykiater (op.cit s.15): "Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik." Individuelle egenskaper hos barnet samt egenskaper i miljøet rundt barnet kan være med på å bidra til at barnet klarer seg bra.

Ved å lære mer om hva som beskytter barn, kan vi også lære noe om å bekjempe risikofaktorer og å styrke resiliensfaktorer. Tradisjonell barnevernsforskning har i stor grad handlet om å identifisere risikofaktorer, konsekvenser for barn og hvordan man kan redusere risikofaktorene (Borge 2003). Ved å se nærmere på hva som beskytter barn og hva som gjør at de er motstandsdyktige, kan vi kanskje lære noe om hvordan vi kan øke barns mestring av stress og risiko, i tillegg til å styrke/skape beskyttende egenskaper i miljøet.

Når man skal ta studere mestringsverden, vil man oppdage at tilnærmingene og teoriene er mange og med ulikt ståsted. Resiliensforskning er en av disse, og hvor barnepsykiater Michael Rutter har bidratt med å fokusere på mestring i stedet for risiko. Han har oppsummert vår kunnskap om resiliens til at vi vet noe om rammebetingelsene som gir motstandskraft: trygge stabile tilknytninger og tro på at man kan noe (Gjærum m.fl 1998). Tilknytningsteorier blir med det også sentralt og viktig for utforsking av resiliens. En annen tilnærming til mestring som ligger nært til både resiliensbegrepet og tilknytningsteori er selvbildeforskning. Vi er da mer inne på mestringsprosessene, dvs indre mekanismer som gjør at noen klarer seg bra på "tross av". Noe som går igjen ved egenskaper hos motstandsdyktige barn er et godt

selvbilde (Sommerschild 1998). Mange har skrevet om selvbilde i ulike varianter og i ulike felt, så som psykiatri, pedagogikk, psykologi mm. Av engelske lignende begreper finner vi Banduras self-efficacy, Epsteins self-concept, Harters self-esteem, Bowlbys internal working models og Fonagys reflective self (Gjærum m.fl 1998). Vi kan også grave dypere i vårt eget språk, og finne begreper som selvfølelse, egenverd, selvet osv. For å ikke miste helt sporet i min egen oppgave, vil jeg her kun trekke spesielt frem Fonagys indre arbeidsmodeller (Sommerschild 1998). Fonagy har i sin forskning funnet tette bånd mellom resiliens og tilknytningsteori. I en av hans studier fant han at det var tilstrekkelig med en trygg tilknytning for å utvikle en grunnleggende indre arbeidsmodell for positivt samspill med andre. Bruk av denne teorien vil si at beskyttelsesfaktorene hos utsatte barn kan fremmes ved å legge til rette for at andre trygge voksne kan komme nær barna ved svakt fungerende foreldre. Dette vil øke muligheten for å få minst en trygg tilknytning.

Aron Antonovsky, professor i medisinsk sosiologi, fant opp begrepet salutogenese i 1978. Salutogenese betyr utvikling av sunnhet og helse. Det motsatte begrepet som er velkjent fra medisin er patogenese, sykdomsutvikling. Han har gitt nye perspektiver på sykdom og sunnhet, og hans betraktninger er sterkt mestringsorientert (Sommerschild 1998). Han utviklet senere en teoretisk modell, som han selv mente var både universell og kulturuavhengig (Antonovsky 2004). Andre mestrings-teorier var da preget av spesifikke mestringsstrategier. Han ønsket å se på helse som et kontinuum, hvor det salutogene perspektivet gir en interesse mot faktorer som bringer deg nærmere friskhet. Dette i motsetning til å være enten syk eller frisk. Han mener også at alle utvikler grader av generelle motstandsressurser i livet (ibid.). En av hans mest kjente begrep er SOC, Sense of Coherence, vår opplevelse av sammenheng. Han mente av for å få opplevelse av sammenheng i livet, er det tre viktige forutsetninger som må oppfylles:

1. Forstå situasjonen (comprehensibility)
2. Ha tro på at vi skal komme frem til en løsning (manageability)
3. Finne en mening i å prøve på det (meaningfulness)

Dette er grunnleggende forutsetninger som Antonovsky kom fram til gjennom samtaler med jøder som hadde overlevd konsentrasjonsleire. Ved å analysere deres historier kom han frem til disse forutsetningene som han mente bidro mest til SOC. Modellen er relevant da den sier

noe om hvor viktig det er å oppleve at en har innflytelse på eget liv. Et viktig poeng for mestring er at utfordringene i livet svarer til individets forutsetninger, jfr at det gir mening i å prøve og tro på at problemene kan håndteres.

Begrepet mestring kan tillegges ulike betydninger. Mestring kan bety å mestre en konkret ferdighet, f.eks å sykle. Mestring kan også forstås som evnen til å kunne reflektere rundt egne følelser og tanker, f.eks mestre skillet mellom meg og deg og takle vanskelige følelser. Mestring i vid forstand vil imidlertid innebære mer enn å ha konkrete ferdigheter og refleksjonsevne. Som et paradoks kan mestring innebære å mestre ikke-mestring i perioder. Mestring kan slik forstås som å tåle å lide, å ha en toleranse og styrke i seg selv. Mestring kan være uttrykk for det Magnussen (1998) kaller generell livskunst. I denne oppgaven vil begrepet mestring anvendes i den forstand, dvs både ferdigheter, egenskaper, refleksjoner og toleranse/resiliens.

Om nettverk

Nettverk som begrep ble innført av Barnes, som på 1950-tallet studerte livet og relasjoner på en liten plass. En klassisk definisjon på nettverk er: ”Sosialt nettverk er et typisk kontaktmønster i en gruppe av visse personer, hvor kontaktmønsteret har den egenskapen, som helhet betraktet, at det kan anvendes for å forklare hvordan disse personene oppfører seg” (Klefsbeck og Ogden 2003).

Det fins mange ulike teorier om nettverk. Generelle teorier kalles ofte generelle systemteorier, bl.a representerer von Bertalanffy dette med sin teori om hvordan elementer i et system er forbundet med hverandre, og at systemene også interagerer (ibid.). Nyere systemteorier bygger også på dette, men senere har den sosiale anvendelsen blitt mer vektlagt. Tidligere var det vanlig å skille mellom psykologiske perspektiver som var opptatt av nettverk på individ og familienivå, og sosiologiske nivåer som var opptatt av forhold individ, nærmiljø og samfunn.

Bronfenbrenner har utarbeidet en kjent teori som forente disse to tenkningene til et økologisk perspektiv. Her understrekes helheten, og brukes ofte pedagogisk til å forstå hvordan miljø påvirker atferd og at individet deltar i flere systemer som interagerer. Systemene vil også ha forbindelser mellom seg. Det har vært hevdet at mangel på forbindelseslinjer mellom foreldrenes og barns sosiale nettverk kan ha store konsekvenser for vekst og utvikling (Bø

1995). Han sier også at til tross for mange studier om de sosiale relasjonene til barn, har det vært lite fokus på hele det sosiale landskapet.

Nettverkets betydning

For at barn skal kunne utvikle kontakt med personer utenfor kjernefamilien, trengs en viss grad av enighet i nettverk. Et minimum er at de har kontakt med hverandre. Hvis foreldrene har kontakt med de andre personene i barnets nettverk, tør også barnet utvikle sine relasjoner til disse personene (Klefbeck og Ogden 2003). En studie som Lennart Svedhem har gjort om sosialt nettverk og atferdsproblemer i skolen for 11-13-åringer (Klefbeck og Ogden 2003) viser også at jo mer kontakt og kommunikasjon det finnes mellom de ulike sammenhengene i barnets liv, dess bedre er det for barnet. Bronfenbrenner mener at slik kontakt er aller viktigst for små barn og minoritetsgrupper. Svedhems undersøkelse viser at et splittet nettverk øker risikoen for problematisk atferd.

En annen studie *Nettverksarbeid i multiproblemfamilier* av Marklund (Klefbeck og Ogden 2003) viser at det er viktigere for barna hva som skjer mellom systemene, enn hva som skjer i dem. Man må være forsiktig med å generalisere slike funn, men det kan gi interessante ideer til videre forskning.

I nettverk vil det være mange ulike relasjoner. Mellom to individer vil det være to relasjoner, da begge parter vil ha sin egen definisjon og oppfatning av relasjonen. For eksempel når man gir en gave, så kan gaven bety noe annet for den som gir enn den som mottar gaven. Innen fenomenologien vil man si det slik at relasjonen du har til en annen, er faktisk en relasjon til din *oppfatning* av den andre. Slik definerer noen sosial støtte som opplevd støtte og ivaretagelse, altså vil det være viktigere for helse og trivsel hvordan mottakeren opplever støtten enn hva støtten består av (Bø og Schiefloe 2007). Forventet tilgjengelighet og støtte vil slik spille en stor rolle for stressmestring og opplevelse av sikkerhetsnett. I motsetning til en negativ forventning og følelse av maktesløshet, hvor støtte faktisk kan oppleves ydmykende og krenkende.

2.3 Forskning

Flere har nasjonalt forsket på barnevernsbarn og hvordan det har gått med dem. Da denne avhandlingen vil vektlegge den teoretiske drøftingen, vil det ikke brukes mye plass på konkret empirisk forskning. Noe er av spesiell interesse i denne sammenhengen, og vil derfor kort nevnes.

Reidun Follesø har skrevet doktorgradsavhandlingen "Bruker eller brukt" hvor hun har intervjuet barnevernsbarn. Med utgangspunkt i ungdommenes egne fortellinger drøfter Follesø hvordan fortellinger kan fastholde ungdommer i en offerposisjon de selv ønsker å frigjøre seg fra. Hennes fokus er brukermedvirkning, hvor hun har samarbeidet med organisasjonen Landsforeningen for barnevernsbarn. Follesø har også brukt ungdommenes fortellinger i boka "Sammen om barnevern" (Follesø 2006). De viser oss mulighetene de har fått på grunn av barnevernet, men de setter også ord på hvilke utfordringer barnevernet har og bør gripe fatt i. Flere har hatt bruk for mer barnevern enn de har fått. Flere av dem har selv måttet be om hjelp. Ett av de viktige budskapene i boka er at vi må tørre å se at ikke alle har det bra og våge å gripe inn. Et annet hovedbudskap er at den biologiske familien ofte får så mange sjanser at det blir vanskelig for barna å slå rot noe sted. Vi legger stor vekt på at det er best for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre.

Psykolog Elisabeth Bache Hansen har pekt på at det er en risikofaktor i seg selv for barnevernsbarna å ikke ha en familie for livet. Det stilles mye større krav til disse ungdommene om at de skal klare seg selv. Jan Storø (2006) har gjort en undersøkelse hvor det var to tredjedeler av de unge (tidligere barnevernsbarn) som klarte seg ganske bra, mens resten klarte seg dårligere. Han erfarte at når de unge hadde nådd en alder på 22 år, var de mer åpne for å snakke om sin situasjon og reflektere over hva de trenger, og hva de vil.

Av norsk forskning på overgangsfasen har Jan Storø bidratt med mye de siste årene og har skrevet hovedfagsoppgave om emnet, med unge voksne som informanter (Storø 2001, 2006). Flere pågående masteroppgaver handler om ettervern/overgangen til en selvstendig tilværelse. For tiden pågår ett doktorgradsprosjekt om ettervern av Elisabeth Fransson, men jeg har foreløpig ikke funnet utgitte publikasjoner fra dette. På nettet fant jeg imidlertid henvisning til Fransson i en interpellasjon på stortinget (www.stortinget.no, 2006). Hun fant ut at ca 50 % av hennes informanter fikk ettervern etter utflyttinga. Det som er mest problematisk, er at det

var problemungdommene i hennes undersøkelse som ikke fikk ettervern. De som ikke følger reglene, mister ettervernet. Det gjelder unge med f.eks stoffproblemer. Dette er en praksis man kan stille seg spørsmål ved, blant annet ved hvilke kriterier man må innfri for å få ettervern/oppfølging.

Det er et behov for forskning som kan få frem hvilke betingelser som må være til stede for at ungdom som har vært under tiltak av barnevernet ikke skal gå inn i en voksentilværelse som preges av ensomhet og avhengighet av offentlig støtte (Halos 2004). En slik innfallsvinkel vil også kunne bidra positivt i utvikling av godt ettervern, da man inntar et ressursorientert perspektiv. Dette i motsetning til et patologisk syn på mennesket, hvor man har individet har svakheter og feil som må repareres. Storø (2006) er av samme oppfatning, og han kaller dette å ha et konstruksjonsperspektiv. Den unge har ofte brukt lang tid på å lære å leve i institusjon eller fosterfamilie, og et godt ettervern vil forberede den unge på tiden i samfunnet på egne ben. Dette vil kunne innebære å få avstand til klientrollen statusen som barnevernsbarn har, og innta en voksenrolle med ansvar for eget liv. Ungdommen må få konstruert sin egen historie og framtid, basert på ressursene sine. Storø sier videre at dette perspektivet vil være til bedre hjelp for ungdommen enn den tradisjonelle reparere-rollen sosialarbeidere ofte har inntatt.

Edgar Marthinsen (2003) har skrevet doktorgrad med tittelen "Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern", og er relevant bakgrunnsteori for min oppgave. Hans avhandling er en studie av sosialt arbeid i barnevernet, med spesiell vekt på barnevernets rolle i overgangen moderne til senmoderne forståelsesparadigme. Han bygger sin avhandling på omfattende empirisk og historisk materiale, og gjør en grundig teoretisk analyse hvor han søker å utvikle en forståelse av barnevernet som symbolsk arena. Spesielt relevant for min masteroppgave er hans diskusjon av Bourdieu og symbolsk kapital. Marthinsen (ibid.) uttaler at sosialt arbeid i barnevernet kan ses på som en tildeling av ressurser, spesielt kulturell og sosial kapital.

2.4 Sosial kapital

Sosial kapital er et begrep som tillegges ulike betydninger avhengig av diskusjonstema og fagfelt. En av definisjonene er at sosial kapital er gjensidig tillit og forpliktelser innenfor nettverk som gjør det mulig for enkeltaktører og sosiale fellesskap å mobilisere ressurser og løse problemer (Nysæther 2005). Nysæther bygger denne definisjonen på tre sentrale teoretikere innen sosial kapital-begrepet: Pierre Bourdieu, James S. Coleman og Robert D. Putnam. Disse tre og andre teoretikere har ulik vektlegging av bestanddelene i sosial kapital, som hvor viktig ressurser er, hva slags ressurser man mener, sosiale relasjoner, problemløsning, nettverk og tillit. Sentralt for alle er at sosial kapital dreier seg om å skape ressurser, relasjoner og problemløsningsevne. Dette hevdes å være selve kjernen i sosialt arbeid (Nysæther 2005).

Bourdieu (1986) taler om tre kapitalformer; økonomisk, kulturell og sosial kapital. Disse tre vil til sammen utgjøre en symbolsk kapital når kapitalformene er innarbeidet og legitime i et felt. Ved å utføre symbolske handlinger som verdsettes av de andre, vil en oppnå en kapital av anerkjennelse og dermed symbolske virkninger og makt.

Sosial kapital skiller seg fra økonomisk og kulturell kapital ved at den sosiale kapitalen ikke kan uttrykkes direkte. Sosial kapital er relasjonelt forankret og kan derfor ikke eies, flyttes eller forvaltes av en person alene. Den sosiale kapitalen er sterkt innvevd i de bånd som forener individene i en gruppe med hverandre (Marthinsen 2003). Bourdieu tenker seg at individene inntar posisjoner, samler økonomisk og kulturell kapital, knytter kontakter og utvikler sosial kapital.

En likhet mellom sosial kapital og andre kapitalformer, er at den kan gi avkastning. Ved å ha tilgang på sosial kapital, kan vi få til ting som ellers ville vært vanskelig.

Ressurser tilgjengelig gjennom nettverk kan gi avkastning av fire årsaker (Bø og Schiefloe 2007) :

- 1) Sosial kapital øker tilgang på informasjon som kan være nyttig,
- 2) En kan dra nytte av andre aktørers innflytelse.
- 3) Egen troverdighet og anseelse kan styrkes ved å ha kjennskap til anerkjente og respekterte personer.
- 4) Tilgangen vi har til sosial kapital får betydning for anerkjennelse og identitet.

Sosial kapital kan sies å bestå av tre dimensjoner: strukturelle, relasjonelle og kognitive aspekter (Bø og Schiefloe 2007). Den strukturelle dimensjonen handler om mønstret i relasjonene, dvs hvilke aktører som er tilgjengelige direkte eller indirekte i nettverk og bekjentes nettverk. Den relasjonelle dimensjonen handler om kvaliteten på relasjonene, f.eks vennskap, tillit, forpliktelse osv. Den kognitive dimensjonen handler om et erkjennelsesmessig fellesskap, f.eks lik virkelighetsoppfatning, felles koder og normer.

Den sosiale kapitalen er en ressurs som alle medlemmene i gruppa kan ha nytte av. Det er ikke sikkert individene faktisk drar nytte av den, men sosial kapital består av det som er *potensielt mobiliserbart*. Sosial kapital er både en ressurs og et middel for å skape seg mer kapital (Marthinsen 2003). Det blir derfor en byrde å ha lite sosial kapital, fordi en da har færre ressurser til å skape mer kapital. Tilgangen på sosial kapital er ikke noe som kommer av seg selv, men som en konsekvens av investeringer, bevisste eller ubevisste, i relasjoner (Bø og Schiefloe 2007).

I barneoppdragelse blir det viktig at barnet stimuleres til å bli selvstendig følelsesmessig og sosialt, og utvikler evnen til innlevelse og forståelse av mennesker. Sosial kompetanse blir i så måte sosial kapital. Bourdieu bruker begrepet habitus³, som i denne sammenhengen blir et viktig ledd mellom felt og kapital. I følge Bourdieu (1986) vil det å ha en bestemt habitus innebære å mestre en praksis i form av muligheter og begrensninger innenfor et avgrenset sosialt rom, et felt. Vi utspiller altså våre handlinger i et felt, eller handlingsrom, og habitus er vårt mulighetsrom eller spillerom slik vi opplever det. Vi velger ikke atferd helt fritt, men har en bakgrunn, kultur, historie, posisjon, forhåndskunnskap, sosial kapital osv som påvirker handlingene våre. Familie kan tjene som eksempel på et felt med sin egen form for habitus hvor den sosiale kapitalen er særlig feltspesifikk (Marthinsen 2003). Ved å ha dette som utgangspunkt, kan vi se at å gi tilgang til flere felt vil øke den sosiale kapitalen hos barn og unge.

Coleman (Field 2003), en kjent amerikansk sosiolog, har hatt stor innflytelse på forskning på utdanning. Blant annet har han gjort en rekke undersøkelser om utdanning og amerikanske ghettoer, og Coleman har gjennom det vist at sosial kapital ikke er begrenset til de ressurssterke, men kan benyttes for å bedre forhold i fattige og ressurssvake samfunnslag.

³ Habitus forklares på side 8 i denne beskrivelsen.

Colemans interesse for sosial kapital kom gjennom hans forsøk på å forklare sammenheng mellom sosial ulikhet og akademiske resultater i skolen. Han fant blant annet at normer og synspunkter i jevnaldergruppa, familie og lokalsamfunn var viktigere for barna enn skolens bestrebelser på å utjevne sosiale forskjeller. På katolske skoler var drop-outraten og fraværsprosent mye lavere enn andre skoler, selv om skolene og elevene var like ellers i sosiale lag, ressurssterkhet osv. Dette forklarte Coleman ved at lokalsamfunn og skoler har stor innflytelse på normer ovenfor foreldre og elever. Konklusjonen hans ble at lokalsamfunn var en kilde til sosial kapital som kunne utjevne ulempen ved å tilhøre ressursvake samfunnslag.

Coleman definerte sosial kapital som sett av ressurser som eksisterer i familierelasjoner og i samfunnets sosiale organisering, og som er nyttig for den kognitive og sosiale utviklingen til barn og unge mennesker. For Coleman har sosial kapital betydning for barns utvikling i sosiale nettverk og forhold mellom voksne og barn som er viktige i barns oppvekst. Sosial kapital eksisterer i familiene, men også utfor familien, i samfunnet. For marginaliserte og ressursvake grupper ligger det derfor stort potensiale i å gi barn økt sosial kapital gjennom samfunnet og dets organisering. Colemans forståelse av sosial kapital bygger bro mellom det individuelle og kollektive. Sosial kapital er noe et individ kan ha fordel av og få mer av, men den skapes av sosiale strukturelle ressurser. For eksempel eksisterer og utvikles sosial kapital idet voksne utenfor familien interesserer seg for nabobarnets aktiviteter.

Coleman var tilhenger av rasjonelle valg-teorier, og det ble stilt spørsmålsteget ved hvordan sosial kapital passet inn i dette. Hvorfor skulle folk bidra til å øke andres sosiale kapital; de ville vel heller være opptatt av det som er i deres egen individuelle interesse? Coleman løste dette dilemmaet ved å si at bidrag til å øke sosial kapital kom ikke pga individets intensjon om akkurat det, men heller som et biprodukt av handlinger de utfører likevel.

Den dominerende tradisjonen i Norge og den vestlige verden har vært arbeid med individer og familier som trenger ekstra hjelp og omsorg. Sosialt arbeid skal også være samfunnsrettet, noe som ikke har vært like synlig og vektlagt (Nysæther 2005). Nysæther sier videre at samfunnsorientert sosialt arbeid innebærer å skape mest mulig sosial kapital som klientene kan gjøre seg nytte av (ibid. s 179).

Sosial kapital brukes oftest som et positivt ladet begrep, og som en ressurs for individer. I enkelte tilfeller kan vi likevel snakke om negativ sosial kapital, hvor grupper og nettverk utøver negativ innflytelse på hverandre (Bø og Schiefloe 2007). Som eksempel kan vi nevne kriminelle miljøer, hvor kjentskap og relasjoner får betydning med negative konsekvenser for den enkelte og samfunnet. Tette bånd til hverandre i en slik sammenheng vil ikke for folk flest oppfattes som positivt. Det vil heller ikke være lett for personer i et slikt miljø å opprette nye kontakter i andre mer sosialt akseptable miljøer/grupper, på grunn av stigmatisering, utestengning og sanksjoner ved brudd på de sosiale konvensjonene (ibid.). Personer som oppretter kontakt med kriminelle kan selv oppleve sanksjoner i sitt nettverk ved å ha slik kontakt, og det vil derfor være høy risiko for begge grupper å knytte bånd på tvers. Dette gir utfordringer for samfunnet når for eksempel kriminelle som har sonet dom ønsker å bli lovlige og aksepterte medborgere. Andre eksempler på grupper som i noen tilfeller kan sies å inneha negativ sosial kapital er rusemisbrukere, sekter og særgrupper med eget miljø og normer. Den sosiale kapitalen medlemmene tar del i, gir kun avkastning og goder i dette miljøet. Status i dette miljøet og kjennskap til personer med anerkjennelse her, vil tvert i mot gi mindre status i de fleste andre miljøer. Slik blir den sosiale kapitalen negativ. Dette er viktig å minne seg selv på, da økt sosial kapital innenfor visse kretser kan virke ekskluderende på dem selv eller på andre utenfor kretsen. Sosial kapital trenger derfor ikke utelukkende å være positivt, noe som er viktig å ha i bakhodet ved drøfting av begrepet.

2.5 Aktør-struktur

Viktige spørsmål innenfor samfunnsvitenskapene har blant annet vært om mennesket er fritt og selvstendig, er vi påvirket av indre faktorer (biologiske, psykologiske, funksjonelle) og / eller ytre faktorer (årsak, strukturer)? Er mennesket et subjekt eller objekt? Dette er relevant for oppgaven da jeg er interessert i å drøfte barnevernsbarnas muligheter til å innta aktørrollen. Jeg vil her kort nevne noen eksempler på ulike perspektiver.

Et sosialdeterministisk perspektiv ser på individet som noe for en stor del er underlagt det sosiale systemet. Emil Durkheims teori (Weihe 2004) om selvmordet er et eksempel som illustrerer individer som noe ufritt, sosialt determinert. I motsetning til å forklare menneskets valg som styrt utenfra/ovenfra eksisterer det andre teorier som fremhever menneskets indre

faktorer. Freuds psykoanalytiske teori (Garsjø 2001) går i korte trekk ut på at mennesket har medfødte behov, drifter og impulser (indre faktorer) som styrer handlingene. Da det i samfunnet er umulig å leve etter lystprinsippet basert på de medfødte behovene, vil individets mål bli å unngå ulyst. De irrasjonelle kreftene som vi ofte er ubevisst vil være sterkere enn de rasjonelle kreftene.

De to nevnte teoriene kan sies å være ulike forståelser av folks atferd og samhandling. Aktørteoretikerne er opptatt av hensikten med det vi gjør, og det kan være ulik grad av rasjonalitet i dette. Vekten ligger på at sosiale mønstre dannes med utgangspunkt i individenes handlinger, følelser osv. Konstruksjonismen er en slik teori, da den legger vekt på at den sosiale virkeligheten konstrueres gjennom samhandling og valg/handlinger utført av individer. Det er disse som utgjør det som blir den sosiale virkeligheten.

Strukturteoretikerne har som utgangspunkt at sosiale strukturer er der, og at det gir mennesker visse muligheter og begrensninger. Mennesket har derfor ikke så store valgmuligheter, og den sosiale orden opprettholdes ved at folk tilpasser seg verden slik den er. Innen denne retningen vil sosiale mønstre forklares ved egenskaper i den sosiale strukturen i samfunnet, ikke ved individenes egenskaper eller valg.

Konstruksjonismen kritiseres for å legge for lite vekt på omfattende struktur- og maktforhold, og overlate for mye til individer og samhandling. For å gjøre noe med sosiale problemer, vil mange si at det er forholdene på makronivå som bør endres (Martinussen 1999).

Den faglige striden mellom aktør og struktur har pågått i lang tid. På den ene side de som vektlegger metodologisk individualisme, basert på handlingsteorier. Disse tar utgangspunkt i at alle handlinger og alt som skjer i samfunnet, kan føres tilbake til enkeltindivider. Et samfunn har ikke en kollektiv handlingsevne, men består av individer som handler (Østerberg 2003). På den andre siden står de som baserer sin fortolkning av samfunnet med sosiale strukturer, en retning kalt metodologisk kollektivism. I denne retningen fremheves at strukturer i samfunnet får så stor betydning for individets muligheter at man knapt kan tale om et helt fritt valg. Valg og atferd vil være bestemt eller gjøres innenfor rammene individet befinner seg i, for eksempel kultur, politikk, historie, normer, tradisjoner, religion, geografi, etnisitet med mer.

Anthony Giddens (Garsjø 2001) er også opptatt av forholdet mellom individ og struktur. Giddens har utviklet en handlingsteori som forsøker å forene fenomenologi⁴ og systemteori⁵. Giddens mener at aktørene er aktive og benytter den sosiale strukturen. Strukturen på sin side gir individene muligheter og begrensninger. Individenes handlinger påvirker og utgjør strukturen, noe som igjen påvirker deres muligheter.

Bourdieu (1995) tar til orde for å oppheve det tradisjonelle skillet mellom struktur og aktør. Bourdieu vil forene handlings- og strukturteori, og er særlig opptatt av individenes muligheter til å forandre de grunnleggende sosiale strukturer (Østerberg 2003). Han innser at det er noen strukturer som gjør at valgene menneskene tar ikke er helt fritt valgte ut av intet.

Bourdieu bruker begrepet habitus om menneskets kognitive skjema. Han mener at habitus rommer både tidligere livserfaringer og disposisjoner, virkelighetsoppfatninger og handlingsmotivasjon. Med dette søker han å løse motsetningene mellom det objektive (materielle, utvendige, strukturene) og det subjektive (intensjoner, individualisme). Bourdieu mener at mennesket ut fra sine kognitive forutsetninger (habitus) omsetter sin kapital i ulike sosiale rom for å realisere sine ønsker og handlinger. Han mener at mennesket har en betydelig kapasitet til selvstendig handling, men samtidig er målene alltid preget av habitus. Habitus vil derfor gi oss visse disposisjoner, preferanser og vurderinger for hva vi ønsker oss og ser på som oppnåelige mål. Habitus formes under de sosiale betingelsene man er vokst opp med og blir en del av ens personlighet (Bourdieu 1995).

De kjente sosiologene Berger og Luckmann (2000) har i ”Den samfunnsskapt virkelighet” skrevet om forholdet mellom mennesket og samfunn. De mener at det er et dialektisk forhold, hvor mennesket er et produkt av samfunnet, og samfunnet er et produkt av mennesket. Mennesket fødes inn i et samfunn som setter sitt preg på mennesket. Sosiale og kulturelle faktorer vil være viktige i ”konstruksjonen” av mennesket. Men uten mennesket hadde det ikke vært noe samfunn. Samfunnet er, mener de, skapt av menneskene. Vi kan derfor si at samfunnet faktisk eksisterer, er noe objektivt, selv om det oppleves subjektivt for hver av oss. For Berger og Luckmann er ”virkeligheten” en sosial konstruksjon, fordi subjektive oppfatninger om verden dannes og tolkes i en sosial kontekst. Deltagerne i interaksjonen vil

⁴ Fenomenologi: Læren om det umiddelbart erfarte. Har fokus på den livsverden av personlige erfaringer, følelser, valgmuligheter og forventninger hver enkelt har (Garsjø 2001).

⁵ Systemteori: Begrep som brukes på flere måter. Her har jeg brukt systemteori i den generelle betydningen systemforklaring, dvs at individuell atferd kan forklares ved ytre forhold i samfunnet. Med dette mener man at det fins strukturer i samfunnet som påvirker menneskers valgmuligheter og atferdsmonster i stor grad, f.eks sosial klasse, kriminalitet, økonomiske forhold, levekår osv.(Garsjø 2001).

over tid betrakte disse oppfatningene som objektivt sanne, og betrakte dem som grunnleggende verdier.



Denne oppgaven vil i stor grad omhandle individers valgmuligheter i skjæringspunktet struktur - aktør. Mestring og valg i livet kan være tilfeldige eller veloverveide, utført av selvstendige og reflekterte personer, men dette skjer i en habitus og sosialt felt. Dette innebærer at hver enkelt av oss har meninger og vilje, vi har valg og vi tar beslutninger som får konsekvenser, men dette skjer innenfor en livsverden og etablerte strukturer vi må forholde oss til. Forfatteren av denne oppgaven har det synspunktet at individer alltid har noen valg, men at valgene ikke nødvendigvis er de man skulle ønske eller trenge mest. Dette innebærer en tro på at det er mulig å være en selvstendig sosial aktør, men at dette skjer innenfor visse rammer og forutsetninger som vil variere fra individ til individ.

Handlingsrommet varierer med andre ord, og kunnskap om hvor handlingsrommet starter, slutter og kan utvides vil være sentralt for en persons evne til å navigere innenfor dette som en selvstendig sosial aktør. Dette vil bli tatt opp grundigere i drøftingsdelen.

3.0 Metode

3.1 Metodiske valg

Jeg har valgt å bruke *kvalitativ metode* som gjør at jeg kan få kunnskap om det spesifikke og særegne ved fortellingene. Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen 2004).

Kvalitativ forskning brukes ofte når forskeren er interessert i helheten, en eller flere informanternes opplevelse av noe, og når det kanskje fins lite teori og data på området fra før. I kvalitativ metode fins det ulike metoder for datainnsamling.

Intervju

Jeg har valgt å bruke kvalitativt forskningsintervju, hvor formålet er å få en forståelse av informantens opplevelser og meninger. Dette vil kreve at jeg bruker tid på forberedelse, slik at jeg har noen tanker om hvordan jeg skal få den informasjonen jeg trenger.

Intervju vil kunne gi innsikt i meninger og følelser, og gi meg muligheten for utdypende svar, reformulere spørsmål som er uklare og å gå videre på interessante vinklinger eller historier som dukker opp. Intervju er også godt egnet for å få fram barnevernsbarnas egne uttrykk og formuleringer, noe som er spesielt nyttig ved bruk av lydband og transkribering. Intervju som metode gir også meg som forsker et lite inntrykk av hvordan informantene er som personer, og hvordan de bor, hvis intervjuet foregår i hjemmet deres.

Det kvalitative forskningsintervju er særlig velegnet for å anvende ledende spørsmål for gjennomgående å sjekke intervjuvarenes reliabilitet, samt å verifisere intervjuerens tolkninger (Kvale 2001). Dette har vært aktuelt i denne studien, da jeg har kommet inn på de samme temaene fra ulike vinkler i intervjuene. Dette har gjort det lettere å undersøke om jeg har forstått ting og sammenhenger rett, da jeg har stilt spørsmål på ulike måter om de samme temaene. Jeg brukte ledende spørsmål i alle intervju, der jeg henviste til noe informantene har sagt tidligere og evt bedt om utfyllende svar. Jeg har eksempelvis testet min egen oppfatning underveis ved å stille spørsmål som "hvis jeg forstår deg rett så...", "betyr det at du mener det eller det", "i stedet sa du noe om... Kan du gi noen eksempler på det" osv. Å anvende intervju på denne måten har hjulpet meg i å undersøke om svarene er reliable og om jeg som tolker har oppfattet meningsinnholdet slik informantene har ment det.

Intervjutype

Intervjuene er *halvstrukturerte*. Halvstrukturert intervju kan ha en blanding av standardiserte /forhåndsbestemte og åpne spørsmål (Mehmetoglu 2004), og gir muligheter for å få dybdeinformasjon i forhold til temaer jeg som forsker spør om eller som blir bragt på bane av informanten selv. Åpne spørsmål vil kunne gi god informasjon om casene/informantene (helhetlig, casene i seg selv), og de fastlagte spørsmålene/temaene vil sikre at jeg får svar på det jeg ønsker (tematisk). Dette kan gi meg datamateriale for å finne likheter, mønster og variasjoner innenfor akkurat de spørsmålene jeg er mest interessert i å få svar på og med tanke på tematisk analyse.

Det har likevel vært greit å ha noen spørsmål klar, slik at jeg vet hva jeg trenger å få informasjon om, for eksempel hvis informanten gir lite fyldige responser eller samtalen går i stå. Jeg valgte derfor å ha en utarbeidet intervjuguide med temaer jeg ønsker at samtalen skal komme inn på, uten å følge den slavisk. Intervjuene vil starte med åpne spørsmål innenfor oppgavens tema, og utdypende/oppfølgende spørsmål i fht intervjuguide der det trengs.

Bruk av lydopptaker

Jeg har brukt lydopptaker, da det kan gjøre det lettere å konsentrere seg om å lytte til hva som blir sagt i stedet for å skrive notater og sitater. I transkriberingsfasen vil man da kunne høre gjentatte ganger på intervjuene, noe som kan gi gode innspill og tanker i analysearbeidet. Ved å bruke lydopptaker vil jeg også lettere kunne få fram gode utsagn og sitater, noe som ofte lett blir glemt hvis man ikke får notert det ned med en gang. En mulig svakhet ved å bruke lydopptaker er hvis det forstyrrer informanten i å komme med ærlige betraktninger.

Informanten kan for eksempel lettere føle intervjuet som et avhør med formell karakter, noe som opplagt vil svekke muligheten til å gå i dybden på personlige erfaringer. Informanten kan på den måten holde igjen viktig informasjon for studiet, evt gi den informasjonen han tror er rett eller det han tror at jeg som forsker ønsker å høre. Dette gjelder også for forskeren, da jeg også kan la meg påvirke av at lydopptakeren er på.

Utvelging

Jeg har totalt intervjuet 5 voksne tidligere barnevernsbarn. Jeg har bevisst valgt å ikke bruke ungdom som informanter, da jeg ønsker å få tak i historiene retrospektivt. Dette fordi at

informantene da lettere kan reflektere over ungdomstiden og ha den på litt avstand. Et annet poeng er å få tak i hvordan tidligere barnevernsbarn mestrer voksenlivet, og hva de mener har vært viktig for dem. Dette er ofte lettere å gjøre i ettertid enn der og da.

Jeg har brukt formålsutvelgning som utvelgingsstrategi (Mehmetoglu 2004), da jeg velger informanter på en tilsiktet måte. Informantene som er valgt oppfyller visse kriterier og kan belyse problemstillingen min og bidra til å utvikle teori i analysefasen (jfr theoretical sampling i Silverman 2005). Jeg har utelukket intervju med sosialarbeidere, fosterforeldre eller andre personer som kunne sagt noe om barnevernsbarnas muligheter, og som kanskje ville vært mer aktuell hvis problemstillingen hadde vært formulert annerledes eller hvis dette var et betydelig større forskningsprosjekt.

Jeg har i dette studiet prøvd flere innganger for å få tak i døråpnere som kan hjelpe å rekruttere informanter. Blant annet er flere kommunale barneverntjenester forespurt. Jeg har også forsøkt Landsforeninga for barnevernsbarn, en forsker og fagpersoner jeg selv kjenner som kanskje kunne ha hjulpet/visst om noen aktuelle. Dette har ikke gitt det ønskede resultater om antall informanter. Kun en informant ble rekruttert ved denne framgangsmåten.

Jeg forespurte i tillegg enkelte institusjoner og fosterhjemstjenester v/ Bufetat, da jeg gjennom min veileder ble formidlet kontakter som jobbet på institusjon og Bufetat et annet sted i landet. Disse kontaktene har blitt informert av meg om studiet og så forespurt aktuelle informanter. Informantene var positive, og jeg kontaktet dem deretter selv. De fikk tilsendt et skriv, og ble bedt om å gi skriftlig samtykke til å delta. Informantene ble opplyst om muligheten til å trekke seg og at jeg som forsker har taushetsplikt og all informasjon blir anonymisert. Fire informanter ble rekruttert på denne måten.

Utvalgskriteriene er altså at de er tidligere barnevernsbarn som nå er voksne og klarer seg rimelig bra i samfunnet. For å avgrense noe har jeg valgt å ta utgangspunkt i informanter som er 20 -30 år. Utvalget kan ikke sies å være representativt og generaliserbart til hele populasjonen "tidligere barnevernsbarn", men det har heller ikke vært hensikten. Hensikten med intervjuene er heller å lytte til unge som har mestret livet relativt bra, og sette disse funnene inn i en større teoretisk sammenheng.

Tilnæringsmåte

Data vil bli fortolket og forstått med den forforståelse og referanseramme jeg har. Det betyr at jeg vil ha en hermeneutisk tilnærming til det empiriske materialet, hvor jeg vil fokusere på et dypere meningsinnhold gjennom fortolkning. Hermeneutikk innebærer en beskrivende og reflekterende holdning til dataene (Olsson og Sørensen 2003). I og med at jeg har kunnskaper og erfaring fra yrkesfelt nært opp mot oppgavens temaer vil det være naturlig for meg å ha en viss grad av forforståelse. Hermeneutikken mener at forskeren er en subjektiv fortolker, og at forskeren har en forforståelse som man må ta i betraktning og være bevisst. Dette i motsetning til å tro at man kan starte på null og være fullstendig objektiv som forsker (jfr positivismen). Mine tolkninger vil være preget av min forforståelse og kunnskap om området. Dette er ikke noe jeg kan komme bort fra, men det som er relevant er at man er bevisst egne verdier, preferanser og holdninger. Hensikten med å ha en slik tilnærming er at jeg ønsker å få tak i opplevelsene, og uttrykke, fortolke og forstå sammenhenger. Når man da går inn i intervjusituasjoner, bør det skje med et noe åpent sinn, og være åpen for at egen forforståelse kan endres i løpet av prosessen.

Dataene blir mer enn fakta om subjektive opplevelser i en hermeneutisk tilnærming. Den hermeneutiske spiral er et begrep som betegner den vekslingen mellom helhet og del som foregår innenfor en hermeneutisk tolkning (Kvale 2001). Sosiologen Giddens tar til orde for dobbel hermeneutikk (Gilje og Grimen 1993). Dette vil si at man som forsker må forholde seg til en verden som allerede er fortolket av aktørene i tillegg til at forskeren må rekonstruere aktørenes tolkning innfor et vitenskapelig språk ved hjelp av teoretiske begreper. I en analyse vil jeg som forsker prøve å få et overblikk over helheten, fortolke delene og så prøve å sette resultatene inn i en større helhetlig og teoretisk forståelse. Målet med dette er å få en større forståelse av innhold og mening, hvor forskeren utvider sin forståelse skritt for skritt.

Forskningsstrategi

Som forskningsstrategi har jeg brukt casestudie i mitt prosjekt, da informantene kan betraktes som caser som kan belyse min problemstilling. Casene brukes både i seg selv helhetlig og instrumentelt for å kaste lys over noen fenomener slik at jeg kan utføre en tematisk analyse og teoretisk drøfting. Casestudie brukes nettopp til å studere fenomener, steder eller personer på

en systematisk måte (Mehmetoglu 2004). Casestudier kjennetegnes ofte ved undersøkelsesopplegg som har til hensikt å studere mye informasjon om få enheter eller cases (Thagaard 2002). Det fins ikke en eksakt definisjon av case, men typisk innebærer case fylldige beskrivelser, utvidet forståelse og induktivisme. Formålet er ofte å utvikle hypoteser, sammenhenger og forståelse. I casestudie forsøker man å gi tolkninger i en helhetlig kontekst. Casestudie er det som egnet seg best som ramme og strategi for denne oppgaven, da jeg er interessert i et fenomen og har intervjuet aktuelle personer for å belyse fenomenet og utvikle økt forståelse rundt et emne.

I casestudie er man ikke bundet til en bestemt analysemåte, og det er flere mulige tilnærminger til analyse som kan passe mitt prosjekt.

Den som ble valgt til bruk i dette studiet er Merriams analysemåte for casestudier, hvor forskeren bruker fortolkning gjennom hele analyseprosessen, hvor målet er å legge grunnlaget for teori (Mehmetoglu 2004). Dette gjøres på tre måter, for det første intensiv analyse (dataene organiseres, kodes og gis kommentarer av forskeren), deretter kategoriutvikling (hvor dataene klassifiseres i kategorier satt opp av forskeren), og til slutt bruker forskeren kategoriene i sitt forsøk på teoriutvikling (ibid.)

Dette kan kombineres med en tematisk analyse (Thagaard 2002). Utfordringen blir å balansere helheten i hvert enkelt case i forhold til den tematiske analysen. Med tematisk mener jeg at intervjuene eller casene mine ikke blir presentert som livshistorier eller personsentrert, da det i denne oppgaven vil være størst fokus på det tematiske som kan knyttes til problemstillingene mine.

Transkribering og analyse

Etter intervjuene ble de skrevet ned ordrett. Dette var en tidkrevende prosess, og det dukket opp valg om hvor nøye jeg skulle være med hvilepauser, dialektord, småord og hvordan jeg skulle forholde meg til utydelig tale, avbrytelser, latter osv på lydopptakene. Jeg måtte stadig spole tilbake for å få med meg småord og dialektuttrykk. Dette gjorde at jeg ble godt kjent med lydmaterialiet, og etter en tid gikk hele transkriberingen lettere.

I og med at det er innholdet rundt temaer jeg er interessert i og ikke konkret tekstanalyse, har jeg i transkriberingen brukt et system som fungerte praktisk og hensiktsmessig til studiets formål. Det vil si at jeg i hovedsak skrev ordrett det som ble sagt, hvis mulig på dialekt i denne fasen, men enkelte ord ble vanskelig å sitere ordrett. Jeg valgte da bokmål som

alternativ. Jeg laget mellomrom, pausetegn og skrev ned i parentes når latter eller stillhet oppsto. Jeg la også inn i tekstdokumentene korte memoer innledningsvis om inntrykket til informanten, hvor vi var, stemning osv. Jeg skrev også ned mine inntrykk av refleksjonsevne, modenhet, språkbruk med mer som memoer inn i tekstdokumentet.

Etter denne prosessen var det mange sider med tale i tekstform. Analysen har foregått hele tiden, men i selve transkriberingsfasen prøvde jeg å holde meg mest mulig konkret til det uttalte ”råmaterialet”.

Jeg har i presentasjonen oversatt sitater til bokmål, dels fordi jeg med en tematisk analyse ikke er spesifikt ute etter nyanser i språket, forsterkede uttrykk eller lignende. Dels er oversettingen til bokmål gjort av hensyn til personvern. I og med at jeg har valgt å kun bruke noen få informanter, er dette noe jeg har vært særlig opptatt av. Ulempen er at fortellingen ikke kommer fram med sitt personlige språk, og at leseren dermed vil få den ”oversatte” versjonen å forholde seg til. Jeg har bevisst valgt å ikke identifisere hvilken informant sitatene er hentet fra. Dette med samme begrunnelse i forhold til oversettelse; få informanter og muligheten for gjenkjennelse ville vært stor ved å presentere sitater som kan settes sammen til en persons beretning på dialekt. I og med at jeg har valgt en tematisk analyse og ikke personsentrert, mener jeg at denne framgangsmåten var den som best ivaretok både oppgavens mål og mening og informantenes krav på anonymitet.

Jeg har videre forsøkt å kategorisere og finne vei til mine temaer i mangfoldet som dukket opp. Kategoriene ble dels valgt ut fra sitatene og det materialet jeg hadde, dels ut fra valgt problemstilling og teoretisk innramming for studien. Jeg valgte imidlertid å løsrive meg fra overordnede teoretiske betraktninger i arbeidet med sitatene, og tok det bevisst tilbake i analysen etter en stund. Dette for å best mulig se sitatene for det de er, og ikke for det jeg skulle ønske at de sa meg.

I presentasjonen har jeg brukt en god del sitater i empiridelen. Jeg har valgt å presentere dataene tematisk først, uten å analysere eller drøfte det som er funnet. Dette kan gjøre det lettere for leseren å gjøre sine egne vurderinger ut av materialet. Det vil til gjengjeld stille store krav av forskeren å presentere et lite utvalg av mye data. Det har i denne forbindelse gjort jakten på sitater og gode sammenhenger mer skjerpet.

Til slutt har jeg beveget meg mer over i drøftinger hvor teori blir anvendt for å belyse funnene i oppgaven, og overordnede drøftinger bringes inn.

Vitenskapsteoretisk landskap

Vitenskapsteoretisk vil avhandlingen være preget av et humanistisk menneskesyn, hvor jeg vil etterstrebe å se enkeltindividet, få tak i den enkeltes historie og unikhhet, og utvise respekt i møtet med informanten og i den videre analysen og presentasjonen. Siden jeg har tenkt å bruke sosial kapital som aktuell teori, vil jeg derfor særlig være opptatt av relasjonelle og kontekstuelle faktorer.

Postmoderne tilnærming ser på kunnskap og forskning som avhengig av sosiokulturelle kontekster og ubevisste verdier (Punch 1998). Dette vil kunne sies å være min tilnærming på det overordnede teoretiske planet, da barnevernsbarnas muligheter i livet skjer i en kontekst og eksisterende sosial struktur i samfunnet. Den teoretiske delen av avhandlingen vil drøfte dette i et utenfraperspektiv. Det er derfor naturlig å betrakte kunnskapen vi mener å ha, metodene vi jobber etter, verdier vi innehar, politiske trender osv i en sosiokulturell kontekst. Dette innebærer at jeg har et syn på samfunnet og samfunnsstrukturer som noe menneskeskapt og foranderlig, der historiske, sosiale, kulturelle og politiske strømninger legger premissene for hvordan vi organiserer samfunnet. I mindre grad oppfattes noe som sant og absolutt innenfor et slikt perspektiv.

3.2 Feilkilder og troverdighet

I all forskning er det viktig å kunne vurdere troverdigheten til resultatene. I kvalitativ forskning må man bruke andre kriterier for slik vurdering enn de positivistiske (reliabilitet, validitet og objektivitet) som gjelder for kvantitativ forskning (Mehmetoglu 2004). Man kan tenke seg et vell av kriterier og måter å skulle vurdere kvalitative forskningsarbeider, og det fins selvsagt mange ulike kriterier som er framlagt i litteraturen. Mehmetoglu (ibid.) har foreslått disse kriteriene: troverdighet, overførbarhet, pålitelighet og bekreftbarhet. Kort fortalt innebærer disse ifølge Mehmetoglu følgende:

- Troverdighet kan økes ved lange perioder i felten og ved å bruke flere metoder, kilder, forskere og ved å vise resultater/tolkning av empiri til informanter for tilbakemelding

- Overførbarhet innebærer at man kan overføre funnene sine til en annen setting, situasjon eller kontekst. Man øker overførbarheten som forsker hvis man gir en god beskrivelse av dataene slik at leseren selv kan vurdere overførbarheten i forhold til andre kontekster. Målet med kvalitativ forskning er dybdeinnsikt og funn som kan overføres til lignende situasjoner og kontekster, men ikke nødvendigvis generalisering. Thagaard (2002) mener at det er fortolkningen som gir grunnlag for overførbarhet, og ikke nødvendigvis mønstre i datamaterialet. Overførbarhet kan være at fortolkningen som er gjort kan settes inn i en bredere teoretisk sammenheng. I så måte vil denne oppgaven være et forsøk på nettopp dette, da casene brukes som eksempler i studiet av et fenomen (mestring av livet) med hensikt å kunne bruke fortolkningen i en bredere analytisk og teoretisk kontekst (opp mot sosial kapital og andre teorier).
- Pålitelighet tilsvarer det vi forbinder med reliabilitet. Det betyr at forskeren må bedømme og revidere funnene sine, og rapporten bør inneholde detaljer og redegjørelse for at funnene virkelig eksisterer. Det bør også komme fram hvordan forskeren har tolket og kategorisert funnene. Andre muligheter for nedsatt pålitelighet er forhold ved konteksten, intervjueren eller informanten (Ringdal 2001). F.eks er det andre tilstede ved intervjuet, kan det bidra til at påliteligheten nedsettes. Andre forhold kan være språk, utseende, kjønn osv som kan bidra positivt eller negativt til for eksempel distansen mellom forskeren og informanten. Informanten kan også nedsette påliteligheten ved dårlig motivasjon for undersøkelsen, nedsatt hukommelse og manglende svar. Andre kriterier for pålitelighet kan være hvordan analysen er foretatt, fortolkningen og bruken av eksisterende litteratur.
- Bekreftbarhet er å få grunnlag i datamaterialet til å kalle noe funn og resultater. Man kan også kalle det objektivitet, et begrep brukt i mer målbar forskning. I kvalitativ forskning må vi til tross for subjektivitet, opplevelser og følelser, kunne forvente at resultater en forsker viser til faktisk kommer fra datamaterialet.

I dette studiet har jeg forsøkt å gjøre feilkildene så små som mulig, blant annet ved å grundig redegjøre for forskningsprosessen, skille presentasjon av empiri og analyse, følge en viss guide i forhold til hvilke temaer som skulle tas opp (intervjuguide) og bruke lydopptaker for å

ha datamaterialet tilgjengelig over en lengre tid og mulighet for å skrive ned all tale. Jeg har også bevisst forsøkt å bruke det forskningsdesignet som best vil passe til problemstillingen.

Alle studier vil ha sine svakheter, og i så måte vil de mest aktuelle feilkilder i denne oppgaven være:

- Forskereffekt på informantene (at jeg har ledet, påvirket informanten i tekst eller atferd, hatt en effekt på fortellingen e.l). Min interesse, ledende spørsmål, oppmuntring underveis, egen forforståelse og informantens opplevelse av anerkjennelse vil påvirke det samtalene vil handle om og graden av åpenhet hos informanten.
- Om metode og design har fanget opp problemstillingen slik jeg hadde tenkt. Dette vil være et viktig punkt, da det vil si om jeg har maktet å navigere fra en nokså bred problemstilling til konkrete spørsmål til informanter og igjen bevege meg ut til et videre perspektiv. Det vil i denne prosessen være viktig at jeg kan redegjøre for valg som er tatt og innta en kritisk holdning til egne innfallsvinkler.
- Med egen forforståelse og verdier kan jeg ha bidratt til å styre forskningsprosessen i "ønsket" retning. Dette er et viktig punkt da jeg har valgt casene som eksempler i et på forhånd valgt teorilandskap. Det at jeg har ønsket å studere mestring av livet hos barnevernsbarn vil ikke uten videre og naturlig føre til en drøfting av sosial kapital, og er således noe jeg som forsker har ønsket og valgt. Når det er sagt, vil det å problematisere nettopp dette styrke oppgavens validitet. Med det mener jeg at da vil leseren være oppmerksom på dette og danne sine egne vurderinger.

3.3 Etske drøftinger

I all forskning bør man være bevisst og villig til å tenke over etiske problemstillinger. Det fins retningslinjer for forskningsetikk som sier noe om hvilke normer, verdier og holdninger en forsker bør ha. I NESH (2006, del A, pkt 1) heter det at: "Forskere skal følge forskningsetiske

normer, som krav til redelighet, upartiskhet og åpenhet for egen feilbarlighet.” På et overordnet nivå gjelder disse normene uavhengig av fag eller felt det forskes på. Retningslinjene angir normer som baserer seg på allmennmoralske normer i samfunnet.

Når jeg hadde valgt tema og rammen for min oppgave, måtte jeg ta stilling til om jeg skulle bruke informanter, hvem skulle det være, hvordan skulle de velges og kontaktes, og sørge for at krav til informert samtykke ble oppfylt. I tillegg kom tanker om hva skulle de spørres om, hvordan skulle jeg oppføre meg i tale og oppførsel, hvor nært inn på historien skulle jeg våge meg, hvordan skulle jeg reagere hvis informanten viser følelser osv. Jeg vil i de neste avsnittene prøve å reflektere rundt en del etiske problemstillinger.

I og med at jeg valgte tidligere barnevernsbarn som informanter, fordrer det at jeg er særlig bevisst at det er en gruppe informanter som kan ha opplevd mye sårt. Det at jeg har valgt å bruke begrepet barnevernsbarn, vil i seg selv kunne oppfattes stigmatiserende. Forskere som får informasjon om personers egenskaper, bør være varsomme med å navngi grupper. Forskere bør unngå urimelig generalisering, noe som i praksis medfører stigmatisering av bestemte samfunnsgrupper (NESH 2006, del C, pkt 22). I de etiske retningslinjene presiseres det at forskere har et spesielt ansvar for utsatte gruppers interesser i løpet av hele forskningsprosessen. Dette ansvaret har jeg vært bevisst. Til tross for å bruke begreper som barnevernsbarn, mener jeg det kan forsvares med at innholdet i oppgaven ikke er stigmatiserende, men heller et forsøk på det motsatte; nemlig å få frem det som gjør barnevernsbarn sterke, utholdende og motstandsdyktige. Forskere bør være særlig bevisst hvordan man gjennom skriftlige arbeider er med på å omtale barnevernsbarn eller andre i samfunnet, det være seg på en positiv eller negativ måte.

Informantene har i dette tilfelle blitt kontaktet via tredjeperson, gitt sitt samtykke til å bli kontaktet, og stilt seg villig til å bli intervjuet. Jeg har gitt muntlig og skriftlig informasjon, og stilt meg åpen for spørsmål og ting de lurer på. Informantene har også blitt fortalt at de kan trekke seg når som helst uten å begrunne det. Krav til informasjon og informert samtykke har etter beste evne blitt forsøkt oppfylt. Når det er sagt så vil man alltid kunne stille spørsmålstegn om man har vært varsom nok i prosessen med å få samtykke. NESH (2006, del C, pkt 22) sier om utsatte grupper og informert samtykke at forskere ikke bør ta for gitt at vanlige prosedyrer sikrer samtykke eller beskytter mot urimelige belastninger. I mitt tilfelle er informantene voksne og jeg vet på forhånd at de klarer seg relativt bra i livet. Dette gir meg

en viss bakgrunn for å si at informantene i dette studiet ikke er en særskilt utsatt gruppe i nåtid.

Som forsker får man mye informasjon man må bruke på en klok måte. Forskeren bør utvise respekt for informantens privatliv, og unngå å sette informanten under press (NESH, del B, pkt 13). Informantene i studiet er voksne, men kan ha ubearbeidede livshistorier og sammensatte problemer den dag i dag. Jeg bør derfor være varsom i min væremåte, og bevisst hvilken rolle jeg har i intervjusituasjonen. Det vil oftest være nyttig med en åpen dialog innledningsvis, der man kan sette ord på rammer, gjenta hensikten med intervjuet og gjøre informanten klar over at man er der i rollen som forsker.

En test for seg selv kan være at man tenker at informanten vil lese avhandlinga. Til tross for anonymisering bør forskeren kunne stå inne for måten informantene blir presentert og omtalt, både som enkeltindivider og som gruppe.

Forskeren bør også være bevisst omtalen i sitater og lignende som angår tredjepersoner som kan gjenkjennes, f.eks familie eller andre involverte i informantens liv og historie.

Konsekvensene ved å delta i en slik studie, bør være minimale for informantene og deres nettverk.

Informantene kan vise følelser ved å prate om sårbare temaer, og jeg bør ha tenkt over på forhånd hvordan jeg skal takle det. Ett alternativ er å ta en pause fra selve intervjuet til informanten er klar til å gå videre, evt avbryte hvis påkjenningen virker for stor. I enkelte av intervjuene som ble gjort konkret i dette studiet, ble det en god del digresjoner i løpet av samtalen. Jeg valgte da å la informantene prate fortellingene ferdig, før jeg gikk videre til neste relevante spørsmål. Dette både for ikke å uhøflig avbryte, men også fordi det jo kunne hende det dukket opp noe som likevel ville være relevant. Det vil også kunne gi informanten en negativ opplevelse av å bli avvist mens han føler at han holder på å fortelle noe viktig. Dette kan gi uheldige konsekvenser for informantens selvfølelse, samt påvirke de påfølgende spørsmål i intervjuet. Det må også sies at disse digresjonene ga meg bedre tid til å tenke underveis, samtidig som jeg fikk små blikk inn i personens livsverden. Dette kom jeg særlig i ettertid til å tenke var viktig informasjon. Flere fortellinger ga uttrykk for følelser som sinne og glede, og ga meg da mulighet til å følge opp med spørsmål som kanskje ville gi noen gode svar på personlige egenskaper og strategier for å mestre.

Da jeg tidligere har jobbet med barnevernsbarn og - ungdom, vil det være spesielt viktig for meg nå å innta en annen rolle enn den jeg har hatt i en hjelperfunksjon. Bevissthet rundt egen rolle og holdninger er viktig når man skal forske, og spesielt tror jeg dette gjelder når man skal ha kontakt med potensielt mer sårbare grupper i samfunnet. Informantene kan få forventninger til partiskhet hos forskeren, noe som spesielt kan oppstå hvis samtalen fungerte bra og forskeren virket tillitsvekkende hos informantene.

I en samtale om personlige opplevelser, vil forskeren i et øyeblikk ha dens annens liv i sin hånd (Løgstrup 1999). Fordringen vil være hva man gjør når den andres liv er i hånden. Vil du ta i mot eller avvise, og hvordan vil valgene påvirke relasjonen mellom forsker og informant? Det vil være lett å si at selvfølgelig tar man i mot og våger å møte den andre i samtalen, men samtidig ligger det i forskerrollen at man skal være uavhengig og upartisk. Å ta i mot den andre, kan oppleves som en gjensidighet og symmetri hos informantene. Dette kan skape problemer for forholdet mellom informant og forsker, da forskeren per definisjon ikke kan inngå i en slik relasjon til informantene. Det vil for det første stille noen spørsmål om forskeren er i stand til å kritisk reflektere og analysere dataene. For det andre; hvis forskeren klarer å innta sin rolle "profesjonelt" mens informantene opplever forholdet gjensidig, kan det medføre en påkjenning for informantene hvis betroelser er utelatt eller redusert til en i mengden i den ferdige presentasjonen. En relasjon som av informantene oppleves symmetrisk, vil kunne skape forventninger som vanskelig kan oppfylles av forskeren.

En klargjøring av hvilke roller man har og hensikt med intervjuet/studiet før samtalen starter vil derfor være viktig. I dette studiet opplevde jeg alle informantene som åpne og verbale, og samtalene gled lett. Det var greitt å holde fokus, og det oppsto ingen situasjoner jeg oppfattet som problematiske i forhold til betroelser, min rolle som intervjuer eller lignende. Noe som også har betydning, er hvordan informantene opplevde relasjonen mellom dem selv og meg. Dette var ikke noe jeg tok opp konkret med informantene, men alle intervjuer ble avsluttet med en liten oppsummering og refleksjon rundt det å bli intervjuet og innholdet i samtalen.

4.0 Empiri

Som tidligere nevnt har denne oppgaven som mål å se på mestring av livet hos tidligere barnevernsbarn, sett i lys av teorier om sosial kapital. Nettopp dette siste gjør at jeg har plassert rammen for studiet og hvilken overordnet teoretisk innfallsvinkel jeg skal bruke før intervjuene har funnet sted. Empirien vil på denne måten belyse problemstillingen og gi funn som kan drøftes opp mot sosial kapital.

Teori om sosial kapital og mestring



Formulering av problemstilling



Informanter/caser som kan belyse problemstilling og teori om sosial kapital

Fig.1 Forenklet skisse over masteroppgavens ”retning”. Det bemerkes at analysen foregår i alle faser og således er en sirkulær prosess.

Intervjuene/casene presenteres tematisk, noe som gjør at det lettere å se sammenhenger og nyanser mellom casene. Det kan i denne sammenheng også være en fordel at intervjuene ikke presenteres i full dybde, av hensyn til personvern og mulighet for gjenkjenning av historier.

Om intervjusitasjonene

To av intervjuene ble utført hjemme hos informantene, to på avtalt sted (rolig og relativt uforstyrret) og ett pr telefon. Alle ble tatt opp på lydbånd. Etter innledende uformell samtale, virket informantene klare og positive. Flere ga uttrykk for at dette var et spennende prosjekt som de virket glad for å få være med på. Noen av informantene spurte om de kunne få masteroppgaven tilsendt når den var ferdig.

For det meste foregikk intervjuene uforstyrret, men i enkelte tilfeller ble vi avbrutt av ulike grunner. Det gikk da greit å ta opp tråden umiddelbart etterpå, så jeg fikk ikke inntrykk av at dette fikk noe innflytelse på dataene eller konsentrasjonen til meg og informanten.

Alle informantene virket avslappede og positive, var entusiastisk til studiet og hadde lett for å prate om de fleste ting.

Personalia og bakgrunn

Av informantene var det fire kvinner og en mann. De var i alderen 21- 31 år. De bor alle i tettsted eller by. Fire bodde i Sør-Norge og en i Nord-Norge. To levde i samboerforhold, og tre hadde barn i småbarnsalder. Informantene var enten i jobb eller studerte nå.

De hadde alle en bakgrunn fra fosterhjem og/eller institusjon. De fleste hadde flyttet flere ganger i løpet av tiden de var under barnevernets omsorg, mellom besøkshjem, beredskapshjem, ulike fosterhjem, biologisk hjem og institusjoner. Informantene forholdt seg i samtalene mest til den plassen de hadde bodd lengst eller sist.

Det var ulike lengde på tiden som barnevernsbarn, men alle hadde vært det i en stor del av ungdomstiden. For fire av informantene var det forhold ved biologisk hjem som førte til at barnevernet overtok omsorgen, mens hos en var det eget ønske fra informanten om å flytte hjemmefra til institusjon.

De fleste informantene kom selv inn på bakgrunnen for at barnevernet overtok omsorgen. Informantene ga uttrykk for at de hadde forståelse og innsikt i årsakene til at de ikke kunne bo i biologisk hjem lenger, til tross for at noen protesterte på flyttingen der og da.

”Vi bli jo flytta akutt, det var nesten å gå fra helvete til himmelen, får en si. Fra et veldig minimalistisk, rotete og mukkete hjem til et sted du har alt.”

”Men jeg husker jo når jeg var liten, det var aldri sånn at... , jeg satte meg ikke ned og ropte i en stol hele dagen, jeg visste at om jeg skulle ha noe mat liksom, så var det ned på bakeriet og så var det hjem og hente penger.”

Å være barnevernsbarn

På spørsmål om det å være barnevernsbarn ga flere informanter uttrykk for at det ikke var noe annerledes eller verre enn andre som har hatt dårlige opplevelser i barndommen. Noen eksempler som illustrerer dette:

”Jeg har hørt veldig mange historier om barnevernet og tenker da at min historie er piece of cake...”

”Ho barnevernskuratoren sier jo i dag at jeg har vært utsatt for grov omsorgssvikt ikke sant, jeg bare sånn, hva, er jeg det?!”

”Han er skilsmissebarn. Jeg tror nesten han har hatt det verre enn meg på mange områder...”

På spørsmål om ting de mente det offentlige kunne ha bidratt med mens de fortsatt bodde hjemme, viser sitatet nedenfor en stor grad av realisme og jordnærhet:

”Ja, de kunne jo godt leid vaskehjelp for jeg vasket når jeg var seks år. Lagde min egen middag og ikke sant. Hun var jo ikke i stand til noen ting...”

Dette sier ikke noe om andre tiltak som kunne være nødvendige, men sitatet er valgt som et eksempel på hvordan et barnevernsbarn kan reflektere rundt forhold i hjemmet. Informanten over uttaler et praktisk ønske, som på den tiden ville gjort livet lettere så hun ville slippe ansvaret ved å vaske. Den samme informanten viste stor grad av modenhet gjennom hele samtalen, ved å beherske refleksjoner på flere nivåer.

Informantene ble spurt om hvordan de trodde det å være barnevernsbarn hadde påvirket dem som personer, og hva de selv tenkte om barn som klarer seg bra ”tross alt”. Dette sier noe om tanker informantene har gjort seg, og viser om de har meninger om hvordan oppvekstmiljø har betydning for mestring.

”Jeg mener jo det at det å ha blitt voksen og moden litt forttere enn andre folk på min alder har gitt meg noe som ikke en som kommer fra et helt vanlig hjem har, ja at man har litt mer

bein i nesa kanskje, ja jeg vet ikke men jeg trur det har gitt meg noen fordeler i livet men jeg trur og det har gitt meg en del ulemper i livet, det trur jeg nok."

"De har sikkert en styrke inni seg, jeg vet ikke..."

I flere av samtalene kom normalitet opp som ønske og mål i seg selv. I tiden før barnevernet overtok omsorgen var det flere informanter som isolerte seg noe sosialt, for eksempel sjelden hadde venner med hjem. De hadde da oppdaget at venners foreldre var "normale" og kunne prate om normale ting.

"Man skulle sitte i en sofa, og treffe min mor, og det blei liksom ... Det var ikke noe, jeg ville heller hjem og ut og leke med ungene i gata liksom."

"En skjønte jo at noe var galt. Når en var på besøk hos venner for eksempel, som hadde foreldre som var helt normale og kunne samtale med dem om ting."

Relasjoner til foreldre og nær familie:

På spørsmål om viktige personer i dag for informantene, kom det stort sett opp fosterforeldre, mamma, søsken og besteforeldre. Mamma og bestemor ble trukket fram som viktige, og at informantene følte et spesielt bånd, selv i tider med konflikt og uro. Besteforeldrenes hjem ble ofte et knutepunkt for møteplass i senere tid. For de som var i stabilt partnerforhold eller hadde egne barn, kom disse opp som viktig. Noen hadde bevisst valgt bort personer med nær familietilknytning, da de følte at forholdet ble for stor belastning.

"Ja, dem (besteforeldre, red.) var på en måte knutepunktet for meg og min mor og min bror."

"Nei, jeg har alltid hatt kontakt med de (tanter og onkler, red.). De har vært i samme by som meg. Det har alltid vært sånn at de kommer og henter meg når jeg vil, og om jeg vil overnatte så er det greit, bare ring så henter vi deg. Vil du til bestemor, så er det greit. Så jeg har liksom alltid hatt kontakt"

”Har kutta ut de som var negativ, ja, må jo det, alle skulle jo utnytte en på en eller anna måte.”

Noen informanter påpeker viktigheten av å undersøke hvilke ressurspersoner som er sentrale i biologisk familie eller tidligere nettverk. Konflikter i nærmeste familie gjorde det vanskelig for noen å opprettholde kontakt, både i forhold til lojalitet og kostnader ved å ha kontakt med personer som er i konflikt med hverandre. I voksen alder hadde flere gjenopptatt kontakt med familie som på et tidligere tidspunkt var i konflikt med biologiske foreldre, og hadde nå et gjensidig voksenforhold til hverandre. Noen hadde i tillegg utvidet familienettverket ved å etablere kontakt med mer perifere familiemedlemmer der det ikke har vært relasjon av betydning tidligere.

”I ettertid så trur jeg at det for vår del var bra at vi ble flytta langt vekk. Vi hadde et bredt nettverk og sånn, men jeg trur kanskje de skulle tatt mer vare på de sterke personene i det biologiske enn det de gjorde. Det var på en måte, de undersøkte det ikke.”

”Min filleonkel får en si, han var jo mye der og han tok oss med på aktiviteter og sånn. Og et annet vennepar, de var veldig bekymra for oss, det sier de den dag i dag, og tok også oss med på ting, dro og bada og sånn.”

Relasjoner til venner og andre:

Informantene gir uttrykk for viktigheten av venner som kjenner en og som de tør være seg selv sammen med. For noen var det å ha ”normale” venner og observere normale samtaler i venners hjem en viktig erfaring i ung alder. For flere informanter bidro det til en forståelse av mangler ved eget hjem og at det er mulig å ha det annerledes enn de selv har hatt. Venners foreldre opptrådte som rollemodeller på utøvelse av foreldrefunksjoner, og med dette viste ulike måter å være familie på. Det ble fremhevet hos de fleste at det tar lang tid å opprette et nært vennskap, og lojalitet regnes som en viktig egenskap. Flere har kontakt med barndomsvenner den dag i dag. Informantene sier at de tilpasser seg lett ulike personer og miljøer, men slipper få inn i privatsfæren sin.

”Jeg har alltid hatt få venner, men jeg har aldri vært helt alene.”

”Jeg er en person som er ganske lett omgjengelig, går greit inn i de fleste grupper med mennesker egentlig, så jeg har liksom mine, jeg trur jeg har , to tre, tre forskjellige vennegrupper som ikke går sammen i det hele tatt.”

Relasjoner til fosterforeldre/saksbehandlere/ansatte ved institusjon

To viktige momenter kom frem når det gjelder relasjoner til fosterforeldre og ansatte ved barnevern eller institusjon. For det første at de har hatt mange hjem/saksbehandlere/manglende tilsynsførere, men at når de til slutt har fått en over lengre tid så er de fornøyde og får tillit til den andre. For det andre er det viktig at de får en egen dialog der de blir hørt, og at de får bekreftelse og aksept på valg i livet. For noen var det også godt å kunne få konkrete råd i forhold til økonomi, offentlige kontorer med mer.

”Det ungdomshjemmet. Og de årene har vært helt fantastiske. Nå går jeg der inn og ut av dorene, i kjøleskapet og... Og jeg følte at der var det liksom stabilt. Før hadde jeg liksom aldri noe stabilt. Det var å være hos mamma eller så var jeg her eller der, jeg følte meg litt som.. Men når jeg kom dit så var det liksom det som ble mitt andre hjem på en måte.”

”Altså jeg hadde jo ikke så mye med de å gjøre. Annet enn de tilsynene de skulle ha og sånn. Men når jeg begynte på videregående, så fikk jeg en egen dialog med dem. Da ble det jo litt mer, og når jeg forklarte at ting kanskje ikke var som de burde være og sånn, så følte jeg at det ble noe helt annet, en helt fantastisk dialog.”

En informant fortalte i samtalen at hun hadde vansker med å disponere økonomien sin, og hadde ønsket at hun hadde fått mer hjelp til å lære å klare seg på de pengene en har til rådighet. Dette var noe hun mente de ansatte på institusjonen kunne ha hatt ansvar for, og til tross for hybeltraining opplevde hun at det alltid var mulig å få mer, å tøye grensene. Dette mente hun var noe av grunnen til at hun i dag sliter med husholdningsbudsjettet.

”Jeg skulle jo, jeg bodde jo på treningshybel og skulle klare meg sjøl, fikk så og så mye i måneden og skulle klare meg helt sjøl. Men det som skjedde var jo det at jeg brukte de pengene jeg skulle klare meg sjøl på på klær og det jeg hadde lyst på. Så gikk jeg dit og spiste middag der hver dag. Treningshybelen jeg bodde i var i nærheten, så da var det jo bare å gå

ned der å spise når jeg var sulten. Og det var det jo ingen som sa nei til. Kanskje dem heller bare skulle ha sagt nei.(...) For alt jeg lærte var jo at pengene kunne jeg bruke til hva jeg ville så får man mat der. Det var ikke grenser på en måte. Så det kunne de vært litt flinkere til, å styre en i riktig retning.”

Om barnevernet

På spørsmål tiltak og barnevernets arbeid generelt, var de fleste informantene positive eller nøytrale i sine meninger. Det som ble nevnt som viktig er matching mellom barn og fosterforeldre, der flere påpekte at det ville vært bedre å være på institusjon eller beredskapshjem fremfor å bli flyttet dit det var ledig plass. Rett hjelp på rett plass kan sies å være et passende begrep for dette, men også til rett tid, da noen mente at barnevernet brukte for lang tid på å ta avgjørelser.

”Ja, de kunne helt klart gjort noe mye tidligere. Synes dem må gå inn med en gang når noe blir kjent for å se om det er noe der. Det skulle dem absolutt ha gjort hos oss. Men jeg synes dem gjør en god jobb. Det eneste er jo det å gå inn mye tidligere.”

”Ja, sånn som hvis jeg tenker på meg sjøl så mener jeg at de har gjort en veldig stor feil ved å flytte frem og tilbake og her og der, altså de bør gjøre litt mer for at når en kommer til et hjem, at en passer inn i det hjemmet. Og ikke bare setter inn der for der er det ledig plass. At de må.... Ja. Og at de kanskje burde gjøre litt mer research for de satte en inn i forskjellige hjem. At de burde tenke, at kanskje de (fosterforeldre, red.) ikke ville tåle en som sa dra deg til helvete”

Å mestre

Informantene hadde mange meninger om det å mestre, og det var et tema som engasjerte de fleste. De fikk direkte spørsmål om mestring, og har da allerede fortalt om betydningen de ulike relasjonene i nettverket. Dette kan være en årsak til at relasjoner ikke blir nevnt hyppig på spørsmål om mestring, og betyr ikke at vi kan trekke konklusjon om at de ikke har

innvirkning på mestring. Dette kommer vi tilbake til i analysen, som vil se mer overordnet på mestringsfaktorer.

"Jeg vet ikke om det er noe spesielt med meg. Jeg er vel sterk innvendig."

"Jeg vet ikke om noe annet enn at jeg har vært sta. Men ho sa det ho barnevernskuratoren jeg har hatt i åtte år; at du ikke e narkoman, med alt det som jeg har vært igjennom og de folkene som jeg har hengt sammen med. Og vennene mine har tatt stoff, og jeg har vært sammen med dem men jeg har ikke tatt, for jeg har ikke hatt noe lyst til å gjøre det for jeg synes det ser helt forferdelig ut. Men jeg vet ikke, jeg har bare hatt viljestyrken til å med en gang si nei takk, send det videre, jeg skal ikke ha. Så jeg trur det har reddet meg mange ganger, den viljen og staheten."

"Skal jeg en plass så kommer jeg dit...Men samtidig så kan det godt hende at den veien er lang å gå, at det er vanskelig å komme dit og det er mange hindringer på veien, men jeg tenker sånn at det er ingen som kan leve livet for meg, da må jeg på en måte kunne, ja, ta de følger som kommer."

Som sitatene over viser, er det mange som fremhever personlige egenskaper. Viljestyrke, stahet, indre styrke, evne til å si i fra og ønske om noe normalt blir nevnt ofte. Bekreftelse og aksept av de nærmeste var også viktig. Andre mestringsfaktorer som blir nevnt er videregående skole med selvvalgte fag, hobbyer og voksne som er tilgjengelige når de trenger dem.

Muligheter

"Ja da hadde en kanskje hatt foreldre. Altså hvis jeg hadde blitt flytta tenke jeg."

Dette er sagt av en informant som opplevde plasseringen i et fosterhjem som feil match, men av ulike grunner ble det ikke flytting til nytt fosterhjem. På spørsmål om hun trodde ting ville vært annerledes om hun hadde fått et nytt fosterhjem på det tidspunktet, svarte hun umiddelbart at hun da ville hatt foreldre. Det kan fortelle oss noe om hvor viktig det er at den

unge føler fosterhjemmet som sitt og får tilhørighet der. Senere i livet ga manglende tilhørighet, i dette tilfelle både til biologiske foreldre og fosterforeldre, en følelse av savn og ha gått glipp av noe viktig.

Interessant er det at samme informant fremhever nettopp mulighetene fosterfamilien ga henne i forhold til utvikling:

"Jeg trur at i ettertid, når jeg har vært hos min foreldre i forhold til utvikling og mer sånn, så har jeg jo virkelig fått mer sjanser (i fosterhjemmet, red.) enn jeg ville hatt der. Hadde jeg bodd der, så hadde jeg sikkert ikke hatt evnen til å melde meg sjøl til barnevernet."

"For det at det er sånn at , spør du om en ting så får du det. Jeg har jo blitt veldig bortskjemt, det er jo veldig, de skjemmer jo ungdommene bort med andre ting. Man fikk jo, ja....., altså ville jeg på den skolen sånn og sånn, så fikk jeg den skolen sånn og sånn. Så jeg folte jo egentlig jeg hadde flere valgmuligheta. For det er jo ikke noen penger....., det er jo ikke noen grenser, det var jo liksom ikke sånn at "nei vi har ikke råd". Det va mer sånn, ok hvis det er det du vil, så får du det."

Denne jenta følte at hun nærmest ble bortskjemt på institusjon, og at hun ved økonomien der fikk flere muligheter enn andre. Hun eksemplifiserte dette ved mange typer pålegg, flere ulike retter middag å velge mellom, valg av fritidsaktivitet og utstyr, muligheter for å bytte fritidsaktivitet etter kort tid osv.

Refleksjoner

"Den største anerkjennelsen har jeg fått i forhold til de valgene jeg gjorde. Det har noe å si å at du vet at det ikke er du som har gjort noe galt."

"Jeg har fått anerkjennelse for de valgene jeg har gjort, det har på en måte, altså i forhold til å flytte fra fosterhjemmet, og har fått anerkjennelse fra barnevernet. (...)Og i ettertid har fått rede på at sånn og sånn skjedde det, og de valgene jeg gjorde var egentlig de valgene de ville gjort for meg."

Sitatene over framhever viktigheten av å få anerkjennelse, at noen kan gi positiv bekreftelse på valg hun har tatt og gi støtte i viktige spørsmål. Dette var noe de fleste informantene var opptatt av, spesielt å få anerkjennelse av barnevernet. For noen var et tidligere anstrengt forhold til voksne i hjelpeapparatet blitt endret når de senere fikk en saksbehandler/tilsynsfører over lengre tid som hørte på, lyttet og ga tydelige tilbakemeldinger og råd.

”Altså jeg tror at det tilegna meg mye kunnskap og mye lærdom i forhold til min oppvekst liksom, som jeg har brukt på andre.”

Flere av informantene var opptatt av å bruke erfaringen sin positivt, både i forhold til yrkesutøvelse og som privatperson i nærmeste familie. Det framkom også bestemte meninger om hvordan de selv ønsket å være som foreldre, underforstått ikke slik de selv har opplevd egne foreldre utøve foreldrerollen.

~

Empirien er forsøkt fremstilt uten fortolkninger, og med et utvalg av sitater for å belyse temaene. Underpunktene i empirikapittelet ligger tett opp til intervjuguideavsnittene.

I neste kapittel vil vi gå videre med oppsummering av funn i empirien, fortolke dette, lage nye temaer/kategorier og analysere i forhold til problemstilling og teori om sosial kapital.

5.0 Analyse og fortolkning

Informantene ble spurt om forhold som gjaldt barnevernet i seg selv, deres bakgrunn, relasjoner til nært og fjernt nettverk, personlige egenskaper, valg og muligheter i livet og refleksjoner rundt egne opplevelser. Dette gir verdifull kunnskap når vi nå skal oppsummere viktige mestringsfaktorer hos barnevernsbarna. I realiteten vil en drøfting av mestringsfaktorene basere seg på ulike typer kunnskap:

1. Barnevernsbarnas subjektive og uttalte ytringer mestring, hva de sier har vært viktig.
2. Fortolkning gjort av forskeren, om mestring basert på barnevernsbarnas uttalelser, refleksjoner og helhetlige fortelling.

Det har vært et ønske å intervju tidligere barnevernsbarn nettopp for å ha med deres egne stemmer og meninger. Barnevernsbarnas fortellinger som voksne har bidratt til at jeg som forsker har vært nødt til å forholde meg til den andres verden slik den andre formulerer det. I noen tilfeller kan dette gi nødvendig balanse og korrigerende til forskerens teoretiske forforståelse. Som nevnt i metodekapittelet vil analyse i hovedsak skje gjennom hermeneutisk fortolkning, hvor personfortellinger blir ivaretatt, men som gjennom framstilling og fortolkning får en tematisk vinkling.

En oppsummering av empiriske funn:

- ❖ Av relasjoner er nær familie, venner og den kontaktpersonen de har hatt lengst/sist de som fremheves som viktige. Av de som hadde kontakt med biologiske foreldre, var spesielt mor viktig. Kontakt med foreldre var til dels preget av asymmetri, der informanten ikke fikk ønsket bekreftelse eller støtte. Det var heller motsatt for noen; de har kontakt med biologisk familie og opplever seg selv som sterk og støtteperson for andre. Dette var de bevisste på, og det virket som en eventuell sorg over å ikke ha foreldre som ressurspersoner var bearbeidet og akseptert. Ungdommene har på den måten akseptert at forbindelsen ikke er gjensidig forpliktende, og at de ikke får det de ønsker ut av relasjonen. Relasjonen vil dermed i de fleste tilfeller bestå så lenge ungdommen ikke gjør opprør med eller utfordrer den andre i sin rolleutøvelse.

” Men det er noe jeg selv har valgt (å ha lite kontakt med biologisk mor, red.), jeg er mer mor for ho enn ho er mor for meg, så det blir helt sånn.... ”

- ❖ Kontakten med fosterforeldre og institusjonsansatte er viktig, og ser ut til å ha en spesielt betydningsfull rolle i de tilfellene ungdommene har fått være et sted over tid med stabile voksenkontakter. Det har også blitt fremhevet viktigheten av å ha ulike voksne å snakke med og ha som rollemodeller. Det ble ikke nevnt spesifikt en viktig person i denne kategorien, men oftest flere som hadde tilnærmet samme rolle hos informantene.

”Det har vært en stor frihet for meg å vite at de (ansatte på institusjon, red.) er der. Så kan jeg prøve å mestre livet så godt jeg kan.”

- ❖ Flere informanter har tatt grep for å beholde ressurssterke personer i livet sitt, og kuttet kontakt med personer som har vært en belastning. Dette ble ikke lagt frem som noe vanskelig valg. Det var heller slik at de som hadde brutte bånd bak seg, følte at de ikke hadde hatt noe annet valg enn å kutte kontakt. Underforstått at belastningen var så formidabel og uakseptabel, og avkastning ved kontakt så liten, at valget ikke hadde følt som et reelt valg. Flere informanter fremhevet tydelig at de opplevde avvikling av relasjoner som et personlig valg de selv har tatt, og opplevde ikke seg selv som offer for omstendigheter.

”Jeg kunne jo egentlig valgt å ha kontakt med de og sånn. Og bare oversett ting. Og da er jo egentlig valget lett, altså jeg kan ta og leve med valget hvis jeg har valgt det selv.”

- ❖ Informantene har ikke vært spesielt opptatt av å bli beskyttet og tatt vare på, verken av nær familie eller andre i voksen alder. I de fleste relasjoner har de få forventninger om å motta praktisk hjelp, støtte og omsorg, men inngår gjensidige relasjoner basert på felles interesser, hverdag, jobb og barn. Det sentrale i nære relasjoner for barnevernsbarna er å få bekreftelse og aksept på viktige valg i livet. Barnevernsbarna viser en styrke og selvstendighet i å ta egne valg, men har behov for/ønske om å få positive tilbakemeldinger på disse valgene. Det hender derfor de vender tilbake til institusjon, ansatte i barnevernet, besøksfamilie eller tanter og onkler de ikke har hatt

mye kontakt med før. Dette kan sies å være kontaktsøkende virksomhet mot personer de opplever som støttende og reflekterte.

”Ja jeg har fått høre den der; det er flott at du vet hva du vil (...) og at du har den viljen du har. Jeg har alltid vært sånn, sagt hva jeg mener, sånn vil jeg ha det og sånn skal det bli.”

- ❖ Et interessant funn er at gjennomgående var informantene i stor grad bevisst egen selvstendighet, styrke og refleksjonsevne. Egenskapene beskrives av informantene som både noe gitt og valgt, dvs flere informanter opplevde ikke at de som den personen de var, hadde annet valg enn å være psykisk sterk, inneha viljestyrke, tro på seg selv og stahet.

”Jeg har liksom aldri hatt noe behov for å flippe ut eller trang til å lage jøvelskap eller. Alltid følt ansvar. Jeg trur det bare er i meg, har ikke noe mulighet for å flippe ut eller noe sånn.”

”Ja, jeg skjønnte det (at det var viktig med skole og jobb, red.) Jeg hadde aldri i tankene at jeg bare skulle gå på sosialet eller.”

~

I sin rekonstruksjon av barndommen vil informantene søke mening i valgene de har tatt. Historier blir bearbeid, og ungdommene vil lage seg nye historier, noe blant annet Storø (2001) nevner som viktig ved overgangen til voksenlivet. Trekk ved personlighet spiller en rolle her, men denne oppgaven gir ikke rom for å gå nærmere inn på utviklingspsykologi. Det kom også frem at flere av informantene ønsket å bruke egne erfaringer positivt, enten i yrkessammenhenger eller i private relasjoner. Som eksempel på dette er informantene opptatt av hvordan de selv ønsker å være som forelder. Dette er interessant sett i forhold til

psykologisk teori om betydningen av gode rollemodeller og eksempellæring. Flere opplevde ikke å ha hatt sterke rollemodeller, men har observert det de selv betegner som normale liv i hjemmene til jevnaldrende og bekjente.

”Jeg har hatt mye kontakt med foreldrene til mine venner. De har vært mye mer foreldre for meg enn mine fosterforeldre har vært.”

Det ”normale” livet har blitt noe de ønsker for seg selv og anser som mulig å oppnå. Informantene har refleksjoner rundt normalitet som viser at de ikke ser på det normale som perfekt og feilfritt, men at andre også opplever vanskelige tider i livet.

Holdningen synes å være et ansvar for å gjøre best mulig ut av de valgmuligheter de har hatt, på lik linje med andre i samfunnet. De er bevisste på at de ikke er offer for omstendigheter, men er rede til å ta selvstendige valg og håndtere eventuelle konsekvenser. Informantene opplever videre at de har med seg en erfaring som er verdifull og som bør anvendes konstruktivt i livet, og kan på den måten sies å være i tråd med synet på barn som kompetente og selvstendige aktører.

”Jeg trur det har påverka meg på en god måte egentlig. Men så er det jo mye du tenker er vondt også. Men det er jo ikke noe som ikke kan fikses på en måte, men jeg trur det har påverka meg på en god måte. På både godt og vondt egentlig. I hvert fall vet jeg hva jeg vil ha for mitt eget barn, og hva jeg ikke vil ha.”

Funn fra empirien gir oss viktige bidrag som kan belyse oppgavens problemstillinger. Den første problemstillingen i oppgaven var hvilke faktorer som har betydning for mestring hos barnevernsbarn. Vi har sett at det har vært et mangfold av ytringer som kan kategoriseres på ulike måter. Med funn menes de som har framkommet i denne oppgaven basert på et mindre utvalg, men temaene som bringes opp kan drøftes på generelt grunnlag og i forhold til ulik teori.

Ved å se nærmere på funnene, kan vi dele disse inn i fire hovedkategorier. Disse kan forstås som ulike sider med betydning for mestring og sosial mobilitet:

1) Relasjoner

"Nei, jeg har jo ikke hatt noen sånn fast, men jeg har, når jeg endelig kom til X (institusjonsnavn) så fant jeg noen som jeg endelig kunne prate med og være litt åpen."

Det er et kjent fenomen at relasjoner har betydning for mestring. I forskning er det blitt et begrep det å ha en nær tilknytning, og at det viktige skillet går mellom en og ingen nære relasjoner (Gjærum m.fl 1998). Barnevernsbarna som gruppe fremhever ikke i dette studiet spesifikt en person som har vært viktig, men de har alle hatt noen de har følt de kunne snakke åpent med, om enn ikke alltid. Disse relasjonene er ikke nødvendigvis gjensidige forpliktende, da enkelte av relasjonene var forbundet med ansatte på institusjon, tilsynsfører i en periode, fosterforeldre de ikke har nær kontakt med i dag med mer. At barnevernsbarna ikke fremhever én annen, betyr ikke at de ikke hadde ønsket å ha det. Flere uttrykker eksempelvis et savn over ikke ha hatt nære foreldre eller fosterforeldre, men har forsonet seg med savnet, bearbeidet det og konsentrert seg om det nettverket de har og tatt grep for å utvide dette.

Hvordan barnevernsbarna håndterer konfliktfylte og belastende relasjoner har også betydning for relasjoner og nettverk. Flere hadde på eget initiativ brutt kontakt med personer de anså som negative og ressursvake, og dermed ikke kunne yte noe til gjengjeld i relasjon. En informant la vekt på at dette var nødvendig for å i det hele tatt kunne fungere og leve sitt eget liv. Kostnaden ved å vedlikeholde denne relasjonen ble ansett som så stor at informanten valgte å nedbygge relasjonen. I enkelte relasjoner er det ikke mulig å velge bort et bånd som er skapt gjennom slektskap eller andre fellesskap man blir del av, men det vil være mulig å investere minst mulig, markere avstand og yte lite i relasjonen for å svekke båndet og la relasjonen gå i dvale (Bø og Schiefloe 2007). På lik linje med andre bånd, vil det kunne være mulig å gjenoppta relasjonen senere hvis ønskelig, men det vil da gjenoppstå et behov for redefinering av roller og erkjennelse av relasjonen hos begge parter. Likeså kan man velge å beholde relasjoner som er konfliktfylte. Dette kan skje når konsekvensene ved brudd er store,

blant annet når relasjonen inngår i et tett sosialt fellesskap og vil innvirke på andre relasjoner. Det kan medføre sanksjoner fra fellesskapet ved å ikke følge normene og kodene. I enkelte miljøer kan man risikere å bli sosialt utstøtt ved å utføre handlinger som ikke er akseptable i fellesskapet (ibid.).

Vi har sett at relasjoner kan betegnes ressurssterke eller belastende. Det vil i tillegg ofte eksistere et mangfold av svake bånd i de flestes nettverk. Dette er personer man har truffet i ulike sammenhenger, for eksempel trenere, fjerne slektninger, venner du traff på en skoletur osv. Det vil si at disse relasjonene ikke nødvendigvis kjenner hverandre eller barnets primærrelasjoner. Tette og robuste nettverk betegnes ofte som et gode for generell støtte og utvikling, men det kan også være tilgang på ressurser i de svake båndene. Personer du ikke vanligvis omgås, kan være en kobling mot en annen verden, et annet miljø og gi muligheter for å bevege deg utenfor eget nettverk. Ved sterkt begrenset og lukket nettverk, vil barn ha få muligheter til å lære, oppleve og erfare noe ”annet”. Relasjoner med svake bånd kan gi pustehull og representere andre forståelser og verdier enn det du møter nært deg til daglig. I tillegg vil svake bånd gi tilgang på et stort antall personer, hvis en regner med alle relasjoner personer i eget nettverk har. Styrken i svake bånd vil derfor nettopp ligge i at de er svake (Bø og Schiefloe 2007).

2) Personlige egenskaper

”Jeg er så nysgjerrig på livet at jeg kunne ikke tenke meg å gå byen og være rusmisbruker og leva livet liksom. Nysgjerrigheten, altså til å gå glipp av et heilt liv, samtidig så er det jo mange som er nysgjerrig som ruse seg for de er nysgjerrige ja...”

Personlige egenskaper som de fleste barnevernsbarna mente de hadde, var blant annet sta, viljesterk, selvstendig, sterk og utadvendt. Ut av samtalene kan det også sies at de var reflekterte, tilpassingsdyktige og viste stor grad av selvinnsikt. Andre egenskaper som kom frem under samtalene var at de brukte lang tid og var svært selektive med hensyn til hvem de åpnet seg og viste seg sårbar for. Det kunne også ta lang tid før barnevernsbarna stolte på andre. Personlige egenskaper er noe du har, men som også kan endres over tid. For flere av

informantene hadde de hatt en utvikling fra sjenerte og stille, til mer utadvendte og kontaktsøkende i ungdomstid og voksen alder.

Personlige egenskaper får betydning for mestring, da mange egenskaper er relasjonelle. Det får betydning for hvordan en person håndterer utfordringer, samtaler, konflikter, knytter bånd osv. Særlig i forhold til relasjoner og nettverksbygging vil personlige egenskaper ha betydning. Å kunne tilpasse seg ulike miljøer ved å raskt fange opp de ulike kodene, forventningene og normene vil være viktig for en som endrer miljø. For barnevernsbarna er dette en realitet, da bånd basert på skole, nabolag, slekt, aktiviteter oftest svekkes ved flytting til et nytt miljø.

Barnet må da starte på nytt med å knytte bånd. Den sosiale kapitalen som en gang var bygd opp, vil ikke ha betydning eller gi avkastning i det nye miljøet (Bø og Schiefloe 2007). Egenskaper som utadvendthet, prososial atferd, sosial sensitivitet og evne til tilknytning er viktige i dannelsen av nye nettverksbånd. Flere av barnevernsbarna hadde en tilpasningsdyktighet og evne til å veksle mellom ulike miljøer, blant annet hadde flere et nettverk bestående av klynger med små fellesskap som ikke hadde nevneverdig kontakt med hverandre. Ut i fra tenkning om sosial kapital vil vi kunne si at relasjonelle egenskaper gjør det lettere å utøve aktørrollen i eget nettverk og forflytte seg mellom miljøer.

3) Sammenheng

"Da jeg begynte på videregående, det har på en måte vært lyspunktet i livet mitt, kan du si. Et fristed. Kanskje fordi jeg visste at jeg hang med i samfunnet og at jeg fikk noe annet å tenke på."

Felles for informantene var refleksjoner over hva de har lært av livserfaringene sine. I ettertid har barnevernsbarna følt at de har lært mye de tenker de i dag kan dra nytte av i forhold til barneoppdragelse, egne verdier, konflikthåndtering, yrkesutøvelse med mer. Når det er sagt, så er det ikke ensbetydende med at erfaringene deres kun har gitt positivt utfall.

Barnevernsbarna har erfaringer på godt og vondt, og spesielt trekkes frem at flere i dag har få primærrelasjoner. Følelsesmessig har de noen sår, og opplever at det kan ta tid å komme nært

innpå de i dag. Dette kan tolkes som at "forsvaret" deres kan gi vanskeligheter i forhold til nærhet og åpenhet.

De har fått oppleve livets bølgedaler, men har stolt på at de ville få hjelp i krisetilfeller, at ting ville bli bedre og i mange tilfeller selv krevd å bli hørt og tatt på alvor. De har våget å si i fra, gi uttrykk for egne meninger, og aktivt tatt kontakt med personer de følte god kontakt med. De har blitt møtt med aksept og fått bekreftelse på valg, noe som har styrket selvfølelsen og tro på egen evne til å ta beslutninger. De har i stor grad hatt tro på at det nytter, og at problemene er håndterbare og løsbare med riktig hjelp. Dette er resultater som i stor grad bekrefter og støtter opp under Antonovskys teori om mestring. Avgjørende her er at problemene oppfattes som håndterbare for dem, og ikke hvor omfattende de er sett i forhold til andres problemer. Opplevelsen av problemets omfang vil være høyst subjektiv. Bevissthet rundt egne personlige egenskaper og ressurser vil være til hjelp i troen på at problem kan overvinnes. Informantene hadde i tillegg refleksjoner rundt at deres problemer og vansker i hjemmet ikke var enestående og opplevde seg ikke som offer. Dette er faktorer som gjør det lettere å være fokusert på løsninger og vei ut av problemet, og gir tro på at det har en hensikt å prøve. Tilværelsen oppleves som meningsfull og at den enkelte har muligheter; at ting henger sammen og lar seg påvirke når det er nødvendig.

4) **Selvstendig aktør**

"Ja, det var i allefall en tre-fire etter hvert. Først fikk jeg to andre primærkontakter, men etter hvert fikk jeg velge dem jeg hadde valgt sjøl. Det var veldig viktig for meg, siden de skulle gå veien sammen med meg som jeg måtte gå."

Barnevernsbarna har tidlig sett på seg selv som en sosial aktør, og erkjent at egne valg får konsekvenser. Som nevnt i punkt 1 om relasjoner har flere av informantene valgt bort relasjoner som ikke opplevdes positiv eller verdifulle. Dette er et vesentlig punkt, da det å oppfatte seg selv som en aktør ser ut til å ha en stor rolle i mestring. Aktørrollen er altså en subjektiv opplevelse, aktør er ikke noe andre kan definere at du er eller har muligheten til å være. Det avgjørende spørsmålet er om man selv mener å være en sosial aktør. Dette vil

kunne gi en positiv effekt på selve utøvelsen av aktørrollen, da du med tro på deg selv lettere tar sjanser, prøver og søker kontakt og hjelp hos personer i nettverket evt nye personer som kan bli en del av nettverket. Uten å gjøre dette, vil sannsynligheten minke for at det skal skje noe av betydning. Og når intet skjer, kan personen miste tro på seg selv som aktør, slutte å opptre som en aktør og få bekreftet sin antakelse om at det er nyttesløst å prøve. Vi ser her at det vil være en stor fordel å ha egenskaper som optimistisk sinn, utadvendthet og relasjonsskapende evner.

Vi har sett at viktige funn relatert til mestring kan deles inn i kategoriene relasjoner, personlige egenskaper, sammenheng og selvstendig aktør. Disse kategoriene har sammenheng med hverandre, og i noen tilfeller kan man anta at en kategori leder til en annen. Dette studiet vil imidlertid ikke ta for seg analyse av hva som kommer først og sist, rekkefølge eller generaliserte tolkninger. Oppmerksomheten her vil derimot dreie seg om disse kategoriene som et grunnlag for videre drøfting av mestring og mobilitet i det sosiale feltet.

Relasjoner - Personlige egenskaper - Sammenheng - Selvstendig aktør



Mestring

Figur 2. Oversikt over faktorer som bidrar til mestring basert på empiriske funn i dette studiet.

Ved anvendelse av teorier om sosial kapital, vil betydningen av relasjoner og nettverk til barn og unge generelt være et viktig gode og ressurs. Nettverk er viktig i seg selv blant annet for psykososial trivsel, identitetsutvikling, helse osv, men også som mobiliserbar ressurs egnet til

å få tilgang til flere felt. Relasjoner og nettverk vil gjøre aktører bedre i stand til å forhandle om posisjoner i det sosiale rommet/feltet. Mengden relasjoner, styrken i båndene, styrken i svake bånd og antall ressurssterke personer i nettverket vil påvirke forhandlingskraften. Aktørene vil slik kunne utvikle og ta del i økt sosial kapital. Dette kan føre til en positiv sirkel, hvor tilgang til posisjoner åpner for tilgangen til et ytterligere antall nettverk igjen og kan forsterke forhandlingskraften. Mulighetsrommet vil dermed kunne øke ved hjelp av tilfeldigheter, valg og personlige relasjonsskapende egenskaper. Ved å ha tilgang til mange ulike klynger eller miljøer, vil en person kunne ha potensielt store ressurser mobiliserbare rundt seg. Dette vil ikke si det samme som at alle er nære venner og stiller opp personlig, men kjennskapen åpner nye dører, gir glimt inn i andre verdener og kan gjøre det lettere å få tilgang. Dette er godt kjent innenfor yrkesliv, f.eks ved jobbsøking vil det oftest være en stor fordel å ha hilst på og være et kjent ansikt for den som har myndighet til ansettelsen.

Sosial kapital som begrep har relevans i denne sammenheng ved å øke forståelsen for at relasjoner og nettverk får betydning utover selve tilknytningen til viktige personer jfr teorier om tilknytning og utviklingspsykologi. Nettverk og relasjoner er viktig i seg selv, men får symbolsk og praktisk betydning i form av økt sosial kapital og mulighet for å bevege seg i det sosiale feltet. Dette øker valgmuligheter i livet, og gir større mulighet for den enkelte å opptre som en selvstendig aktør da det blir reelle valg å velge mellom.

Barnevernets arbeid dreier seg om å fordele sosial og kulturell kapital (Marthinsen 2003). Staten og det offentlige har i dag stor makt til å skape sosiale identiteter, for eksempel er det staten som har instanser og etater som gjør at du kan få tildelt status som barneverns klient, statsråd eller ridder for den saks skyld. Denne makten som staten har vil indirekte ha stor betydning for den symbolske kapitalen hvert individ vil ha del i. Det kan være nyttig å ha dette i bakhodet, spesielt siden begreper som sosial arv bidrar til å gjøre individer merket og kanskje delvis bidra til selvoppfyllende profetier. Staten vil være ofte være den som forsøker å hjelpe med veiledning, økonomisk stønad osv, og derav gjøre mennesker til begrepet klient. Klienten vil da fortsette med samme habitus som før, for å bruke Bourdieus begrep, og hjelpen fra det offentlige blir brannsløking. For å ta et lite eksempel som illustrerer dette: Klienten hadde kanskje en historie med fattige, lavt utdannede foreldre, trang bolig osv, og identifiserer seg med de valgene det gir en. Ved krise og behov for hjelp, vil han da måtte

oppsøke en instans, fortelle sin historie, og søke om hjelp. Hjelpen kommer kanskje i form av økonomisk nødhjelp. Klienten vil fortsette i sin habitus, til neste krise. Identiteten som klient forsterkes. Poenget her, satt på spissen, er at i dette tilfellet får ikke klienten adgang til andre felt. Handlingsrommet utvides ikke, og den sosiale kapitalen forblir den samme, om ikke mindre ved stadige opplevde nederlag.

Et sosialt felt skiller seg fra andre begreper som f.eks klasse, ved at felt ikke har ytre kjennetegn, men manifesteres av at relasjoner i feltet anerkjenner feltet og ikler seg feltets symboler (Marthinsen 2003). Sentralt i enhver felt vil være å få tilgang til symboler som er gyldige i feltet. Et eksempel på dette vil være sosialt arbeid som felt. For å få tilgang til feltet må en innfri visse kriterier, f.eks være sosionom, barnevernspedagog, høskolelærer eller lignende. Tilgang til slike titler gir økt symbolsk kapital. Innen feltet vil det igjen være posisjoner som kan oppnås ved å få bestemte stillinger, utføre bestemte oppgaver eller ved å delta på visse seminar eller forskergrupper. Innen feltet vil sosial kapital kunne utvikles ytterligere ved å knytte bånd med enkelte personer i feltet (ibid.). Slik vil et felt være koblet sammen av flere aktører og arenaer, og kan i så måte være mindre avgrenset og tydelig enn et miljø, en gruppe osv. Alle felt vil ha sin form for feltspesifikke verdier og mer eller mindre synlige grenser. Hver enkelt person som er eller ønsker seg i feltet, må derfor identifisere verdier, symboler og væremåter som er særegent for dette feltet, tilpasse seg dette og om nødvendig ha kontakt med personer anerkjent i feltet.

Habitus hos den enkelte kan transformeres over tid, og er således ikke konstant hele livet. Ved endrede vilkår, vil habitus endre seg. Det hevdes også at det er mulig å bevisst påvirke og kontrollere habitus, noe som krever evne til kritisk selvinnsikt og sosioanalyse (Marthinsen 2004). Med dette menes evne til å betrakte seg selv utenfra, analysere egen væremåte og posisjon i feltet, og klare å se muligheter til å utvikle habitus. Et slikt perspektiv kan være nyttig for å se ressurser og muligheter, heller enn å betrakte mulighetene som minimale pga sosial arv eller ubevegelige rammer. Vi finner igjen dette perspektivet i flere av mestringsfaktorene, f.eks personlige egenskaper, aktørrolle og opplevelse av sammenheng i livet. En person kan ha evne til å analysere på denne måten selv, men også støtte og hjelp til refleksjon fra andre støttepersoner kan bidra til å flytte fokus utenfor seg selv.

”Jeg har vel blitt veldig selvstendig. Altså du må på en måte ta ansvar for det du velger å gjøre. Og da er jo egentlig valget greit; altså jeg kan leve med valget da hvis jeg har valgt det.”

I intervjuene kom det flere eksempler som kan forstås som endring i habitus hos informantene. Blant annet hos de som har vært aktiv utadvendt, oppsøkt støttepersoner og institusjoner selv, og de som har avviklet relasjoner som virket hemmende på habitus og mobilitet.

”Ja, men det ble kanskje bedre når jeg kom på det ungdomshjemmet. For jeg fikk litt mer ro på meg, og visste at jeg kunne være der, at det var mitt nye hjem. Og jeg fikk lov å bli glad i de jeg bodde sammen med og de som jobber der.”

Det å sette seg mål og utvise noe stahet, kan også virke utviklende på habitus, kontra godta tingenes ståsted og stilltiende akseptere det en opplever som skjebne og urettferdighet. Informantene i dette studiet viste ingen slike tegn, men heller tvert i mot var opptatt av å ta valg, sette seg mål, knytte til seg støttepersoner osv. Refleksjoner rundt egen person er vesentlig i å få til reelle endringer i egen atferd og tankemønster. Informantene viste uoppfordret til hvordan deres bakgrunn positivt hadde bidratt til å utvide perspektivet og bidra til refleksjoner. Slik så informantene lettere hva som var viktig i livet, og at negative hendelser ikke var verdens undergang.

”Men søstra mi har det ikke sånn(...) og jeg ser at ho har problemer. Men vi har alltid vært vidt forskjellige. Altså jeg har kanskje valgt mine egne veier å gå og vært litt sta”

Evne til refleksjoner og selvinnsett gjør det lettere å se sammenheng og mening med hendelser og erfaringer i livet. I følge Antonovsky (2004) vil det å oppleve en situasjon som løsbart og meningsfullt være vesentlig for måten situasjonen håndteres. Personlige egenskaper og relasjoner vil trolig være tett innvevd med opplevelse av sammenheng, da både indre styrke og nære relasjoner vil kunne korrigere og gi støtte i vanskelige stunder. Uten nære relasjoner vil pessimistiske tanker kunne få grobunn hvor en selv gir næring til ytterligere pessimisme. Andre personer kan være en motvekt og nødvendig korreksjon, samt i enkelte tilfeller regelrett utfordre eller stille krav om å gjøre noe aktivt for å løse situasjonen. Faktorer som bidrar til mestring overlapper hverandre, og kan forsterke hverandres effekt. En antakelse er

derfor at ved besittelse av en mestringsfaktor, tilegner du deg lettere andre mestringsfaktorer, og dermed forsterker opplevelsen av mestring. Mestringsfølelse gjør godt for selvtillit og personlig utvikling, og øker tro på egen styrke som selvstendig sosial aktør. Ved opplevelse av mestring gjentatte ganger, kan det være lettere å ikke-mestre også. En episode med opplevd ikke-mestring vil settes i perspektiv, og personen vil fortsatt erindre opplevelsene av mestring.

”Jeg tror at de som ikke klarer seg bra kanskje er litt svakere. Og at de som klarer seg bra faktisk er de som har den viljen(...). At de vil noe normalt. Jeg tror de som ikke klarer seg bra er de som ikke har viljestyrke nok, eller som ikke vil. At det er altfor vondt liksom (...), og at de føler at det ikke er noen vei til noe normalt.”

I sosiale felt vil hver person ha visse muligheter til å forflytte seg i feltet og til andre felt. Det vil i alle felt og kontekster være ulike normer for atferd, innpass og vedlikehold av relasjoner. For en person i et sosialt felt med sine normer, vil forflytning til andre felt med helt ulike normer kreve stor tilpasningsevne og villighet til å følge de uskrevne reglene. Det vil i mange tilfeller ikke være nok å kunne tilpasse seg normene i et felt, da selve tilgangen til feltet skjer gjennom en person som allerede befinner seg i feltet. Dette betyr at selv med et svakt bånd til en person i et annet felt enn en selv, så bidrar dette til en vesentlig forskjell i tilgang til feltet. Det kan være nok med vedlikehold av det svake båndet, helt til en mulighet dukker opp i forhold til tilgang. Dette kan skje på initiativ av den andre eller en selv.

Forflytning i eller mellom sosiale felt kan utløse reaksjoner hos bestående relasjoner. Dette kan handle om sanksjoner, oppmuntringer, ultimatum, råd med mer. Et bestående felt vil inneha mange relasjoner, og endringer i en relasjon vil påvirke de andre relasjonene mer eller mindre. Nettverk og sosiale felt er koblet sammen av et stort antall relasjoner, og bevegelser vil derfor kunne ha påvirkning utover dannelse av en ny relasjon.

”Jeg har alltid vært veldig utadvendt, jeg er ikke redd for å ta kontakt og si hei her er jeg, det er ikke noe problem for meg, det har det aldri vært. Jeg har vært vant til å tilpasse meg nye miljøer hele tida.”

Mestring ↔ Mobilitet ↔ Sosial kapital

Figur 3. Denne figuren viser hvordan mestring kan bidra til mobilitet i et sosialt felt og dermed utvikle sosial kapital. Sosial kapital i seg selv muliggjør mobilitet og bidrar til økt mestring.

Bourdieu (1986) hevder at ulik tilgang på kulturell kapital bidrar til å reproducere sosial ulikhet. Dette vil blant annet si at sosioøkonomisk ressurssterke foreldre vil sikre barna sine en viss status, fordeler og nettverk, uavhengig av barnas dyktighet, allerede ved fødsel. Ved å være født inn i en familie med mindre kulturell og sosial kapital, vil mobilitet være mulig, men da i større grad være avhengig av personlige egenskaper, som f.eks relasjonsdannende evner. De som har mye sosial kapital i form av relasjoner, har et bedre utgangspunkt enn de som har lite tilgang på alle typer kapital.

Hjelp til forflytning i sosiale felt vil derfor være relevant ved mål om utjevning av sosial ulikhet. Innen tiltakstenkning vil det være viktig å tenke langsiktig, og reflektere over om hjelp i dag faktisk kan være medvirkende til å opprettholde habitus og aktuell posisjon i feltet. Marthinsen (2003) uttaler at sosialt arbeid er å hjelpe individer til å bruke sin fornuft til å nå anstendige posisjoner i det moderne samfunn. Dette kan vi finne igjen hos Kant og det kategoriske imperativ, hvor man søker å gi alle et anstendig liv. Som utøver av sosialt arbeid kan refleksjon over sosial kapital og måter å utvikle denne på, være viktige analytiske redskaper i arbeid med å hjelpe andre mennesker. Analysen i dette studiet har vist oss at teori om sosial kapital kan bidra til å gi nye perspektiver i sosialt arbeids fagfelt.

6.0 Konklusjon

Målet med denne oppgaven har vært økt innsikt i et tema, hvorav en problemstilling egnet for dette formålet ble formulert. Mestring og mobilitet var utgangspunktet for det videre arbeidet, og disse begrepene har vært med på å lage grunnlaget for forskningsdesign og utforming av prosjektet.

Med dette som utgangspunkt ble metodisk opplegg og teoretiske rammer valgt på et tidlig tidspunkt i studien. Det har vært ønske fra undertegnendes side å kombinere empiri med noen overordnede teorier om sosial kapital, noe som kan oppleves motstridende hos personer med sterke ønsker om å la empirien styre teoriutvalget, ren induktiv forskning og gjenfortelling av personlige beretninger uten å fragmentere eller styre innholdet. Etter å ha fullført oppgaven mener jeg å kunne forsvare måten dette er gjort på, både i forhold til å ivareta intervjuobjektene, presentasjon av tema, analyse og teoretisk nivå.

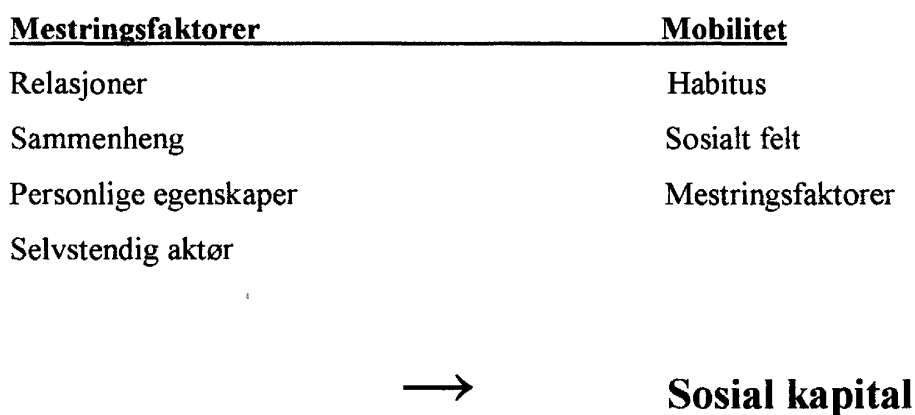
Problemstillingen var som følger:

Hvilke faktorer har betydning for mestring og mobilitet i det sosiale feltet hos tidligere barnevernsbarn?

Vi har sett at mestringsfaktorer kan kategoriseres i fire: Relasjoner, sammenheng, personlige egenskaper og selvstendig aktør. De er grundig gjort rede for i analysekapittelet, og det vil være sammenhenger og overganger mellom disse kategorier. Kategorien må derfor betraktes som en modell og forenkling av virkeligheten, da dette studiet ikke har analysert effekter, bakenforliggende faktorer, forsterkende faktorer eller lignende. Dette vil kreve større tilgang på ressurser og tid enn denne oppgaven har hatt til rådighet.

Sammenhengen mellom mestringsfaktorer og mobilitet i sosiale felt er drøftet, og baserer seg i stor grad på Bourdieus arbeider. Drøftingen tar for seg hvordan de ulike mestringsfaktorene kan bidra til forflytning i og mellom sosiale felt. Habitus og muligheter for å betrakte habitus som foranderlig vil bidra til økt fokus på muligheter for forflytning heller enn å tenke på habitus som begrensende og gitt. Slik vil en lettere fokusere på ressurser og tiltak for å øke mobilitet hos f.eks barnevernsbarn som er født inn i familier med lite tilgang på kapital av

ulike former. Sosial arv vil som begrep kunne forklare en del, men sjelden vise aktivt veier ut av "arven". Denne oppgaven viser hvordan det kan være fruktbart å bruke mestringsfaktorer, mobilitet og sosial kapital som begreper innen utøvende sosialt arbeid.



Figur 4. Oppsummering av mestringsfaktorer og mobilitet i forhold til sosial kapital

Tenkning rundt ressurser, mestring og nettverk er ikke noe nytt innen barnevern og sosialt arbeid. Det nye representeres i større grad av en tilnærming til sosial kapital, som lar oss stille andre typer spørsmål rundt utforming av velferdspolitikken enn det som tidligere er gjort (NFR 2005). Det fremheves også en betydning et slikt fokus på sosial kapital vil kunne ha på tverrfaglig samarbeid mellom ulike fagdisipliner, da sosial kapital er et begrep som er anvendelig i de fleste felt relatert til mennesker og samfunn på noen måte.

I mindre grad har begrepet blitt brukt i denne oppgaven i forbindelse med demokrati, medborgerskap og drøftinger på makrostrukturelt nivå, uten at dette ikke betyr at det ikke er relevant. Sosial kapital-begrepet kan benyttes på og mellom flere nivå og innen flere fagdisipliner, og fokus i denne oppgaven er holdt på sosial kapital relatert til barn og unge som selvstendige sosiale aktører. Ved et større forskningsprosjekt vil det være mulig å kunne fokusere på flere sider og/eller mer i dybden av et begrep som åpner for et mangfold av innfallsvinkler til forskningsspørsmål og drøftinger.

Sosial kapital er en del av samfunnets struktur, og gjør oss oppmerksom på det som skjer mellom nivåene individ, grupper og storsamfunn. Det sosiale fellesskapet og måter å tenke på rundt dette kan gi oss nye perspektiver på sosialt arbeid. Sosial kapital får betydning utover den enkeltes relasjoner, og kan sees på som et kollektivt gode. Det er fremhevet ønske om mer forskning på sosial kapital i Norge, både mengde, mekanismer bak utvikling, betydning for barn og unges oppvekstvilkår med mer (ibid.). I denne oppgaven har sosial kapital blitt brukt i tilnærming til en konkret problemstilling om mestring, hvor tidligere barnevernsbarn har bidratt som informanter. Denne oppgaven er kun et lite bidrag til kunnskapsmengden i så måte. Ønsket hos undertegnede på økt fokus på sosial kapital hos barn og unge er forsterket, og gitt mersmak på videre forskning i dybden på aktuelle problemstillinger.

7.0 Litteraturliste:

- Antonovsky, A. 2004. *Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels forlag.
- Backe-Hansen, E. 2007. *Barn, ungdom og sosial kapital*. Presentasjon for NFR. NOVA. Oslo.
- Berger, P. og T. Luckmann 2000. *Den samfunnsskapede virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Borge, A. I. H. 2003. *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital in :Richardson, J. G (edt): *Handbook of Theory and Research in the Sociology of Education*. New York: Greenwald Press.
- Bourdieu, P. 1995. *Distinksjonen*. Norsk utgave ved Annick Prieu. Oslo: Pax forlag.
- Bunkholdt, V. 2002. Mellom relasjonell kontinuitet og relasjonell stabilitet: Et dilemma for barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2, 13-21.
- Bunkholdt, V. og M. Sandbæk 1998. *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bø, I. 1995. *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. Otta: Tano AS.
- Bø, I og P.M Schiefloe 2007. *Sosiale landskap og sosial kapital*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. 2004. *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Field, J. 2003. *Social Capital*. London: Routledge.
- Follesø, Reidun (Red) 2006. *Sammen om barnevern- enestående fortellinger, felles utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Garsjø, Olav 2001. *Sosiologisk tenkemåte*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Gilje, N. og H. Grimen 1993. *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjærum, B, Grøholt, B og H. Sommerschild 1998. *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Halos (UiB) 2004. *Status og kunnskapsbehov i fosterhjemsarbeidet*. Rapport fra et arbeidsseminar 8. og 9. desember 2004. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet
- James, A. og A. Prout 1997. *Constructing and reconstructing childhood*. London: The Falmer Press
- Klefbeck, J. og T. Ogden 2003. *Nettverk og økologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S. 2001. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gjøvik: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lansdown, G. 1995. Children`s right to participation: a critique. I Cloke, C og M. Davis (red): *Participation and Empowerment in Child protection*. London: Pitman Publishing.
- Lov om barneverntjenester av 1992. Barne- og familiedepartementet.
- Løgstrup, K.E 1999. *Den etiske fordring*. Oslo: Cappelen
- Magnussen, F. 1998. Atferdsforstyrrelser og mestring - hvem skal mestre hva? I: Gjærum mfl: *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Marthinsen, E. 2003. *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Dr.Politavhandling. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, rapport nr. 9.
- Marthinsen, E. 2004. En radikal analyse av barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2, 3-13.
- Martinussen, W. 1999. *Sosiologiske forklaringer*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Mehmetoglu, M. 2004. *Kvalitativ metode for merkantile fag*. Bergen: Fagbokforlaget
- Moldestad, B. 2002. Samvær sett fra foreldrenes ståsted- utfordringer for barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 19, (03), 17-28.
- NESH 2006. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo
- NFR (Norsk forskningsråd) 2005. *Sosial kapital*. Innstilling fra et utredningsutvalg oppnevnt av NFR. Oslo
- Nysæther, L.A. 2005. Sosial kapital i samfunnsorientert sosialt arbeid. I: Oltedal, S (red.): *Kritisk sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Olsson, H. og S. Sørensen. 2003. *Forskningsprosessen. Kvalitative og kvantitative perspektiver*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Oltedal, Siv (Red) 2005. *Kritisk sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Punch, K.F. 1998. *Introduction to Social Research. Quantitative & Qualitative Approaches*. London: Sage
- Ringdal, K. 2001. *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schelderup, L. , C. Omre og E. Marthinsen (red.) 2005. *Nye metoder i ett moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget
- Silverman, D. 2005. *Doing qualitative research*. 2nd Ed. London: Sage
- Sommer, D. 2003. *Barndomspsykologi*. København: Hans Reitzels Forlag

Sommerschild, H. 1998. Mestring som styrende begrep. I: Gjærum, Grøholt, Sommerschild (red.) *Mestring som mulighet*. Oslo: Tano Aschehoug

Storø, J. 2001. *På begge sider av atten- Om ungdom barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget.

Storø, J. 2006. *Å gå over brennende bruer*. En kvalitativ studie av barnevernsungdommers overgang til en selvstendig tilværelse. Høgskolen i Oslo.

Thagaard, T. 2002. *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Weihe, Hans-J W. 2004. *Sosialt arbeid- historie og bakgrunn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag as.

Østerberg, D. 2003. *Sosiologiens nøkkelbegreper*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag as

www.stortinget.no : Interpellasjon 11.mai 2006 med henvisning til E.Franssons doktorgradsarbeid

Dikt på forsiden er skrevet av Emilie: <http://www.rom-agder.no/sider/tekst.asp?side=119>

Intervjuguide

Info om studiet

Mulighet for å trekke seg

Bruk av lydopptaker

Anonymisering

Pauser

Litt om nåværende situasjon

- Alder og sivilstatus.
- jobb/aktiviteter/hobbyer
- Nettverk og sosiale relasjoner
- økonomi og boligsituasjon
- tilfredshet med dagens situasjon
- ønsker for fremtiden

Yrke/aktiviteter i livet

- kort oppsummert tilknytning til yrkeslivet/skolegang
- motivasjon for yrke/aktiviteter, hvorfor har du valgt som du har gjort?
- drømmer som ikke ble oppfylt og refleksjoner rundt dette

Sosiale relasjoner

- viktige personer i oppveksten: Beskriv hvorfor de var viktige.
- viktige personer i dag: Beskrive hvorfor de er viktige for deg.
- personer som har hatt stor innflytelse i livet, f.eks gitt oppmuntring og støtte, vært en person du har vendt deg til i vanskelige stunder e.l. Evt flere personer. Beskriv hvilken tilknytning du har til dem, og hva det er ved dem som har gjort dem spesielt viktige for deg.
- Fornøyd med eget nettverk? Utdype dette.

Kort om bakgrunn

- Kan du si litt om bakgrunnen for at du bodde i institusjon/fosterhjem?

Å være barnevernsbarn

- hva tror du andre tenkte om at du var i institusjon/fosterhjem, f.eks jevnaldrende, lærere eller andre?
- hva tenkte du selv om det?
- hvilke tanker gjorde du deg om barnevernet og beslutningene som ble tatt om deg?
- kan du si noe om hva du fikk/ikke fikk hjelp til av barnevernet? (eks økonomi, råd, nettverkshjelp, søknader osv)
- hvordan tenkte du om dine muligheter i livet ?
- Muligheter du skulle ønske du hadde?
- Hvordan tror du det å ha vært barnevernsbarn har påvirket deg som person?
- Erfaringer du har fått som har gjort deg sterkere?

Om barnevernet generelt

- har du ønsker om ting barnevernet bør tenke på i sitt arbeid med barn?
- Hva tenker du om overgangen fra å være under barnevernets omsorg til å stå på egne ben?
- har du noen tanker om hvilken rolle barnevernet bør ha i samfunnet?

Om mestring

- Kan du prøve å beskrive hva som har gjort at du har kommet deg gjennom vanskelige stunder?
- Kan du fortelle noe om hva du gjorde/tenkte en gang du hadde det tøft mens du var på institusjon/fosterhjem? Hvordan kom du deg gjennom det?
- Hva tror du gjør at mange barnevernsbarn klarer seg bra gjennom livet?

Forespørsel om å få tilgang på informanter til studie

Jeg er masterstudent i sosialt arbeid ved Høgskolen i Bodø. Jeg holder nå på med masteroppgave, og temaet for oppgaven er mestring av livet hos tidligere barnevernsbarn. Jeg ønsker å finne ut hvilke faktorer som har vært viktige for å klare seg gjennom en vanskelig tid og for å mestre livet best mulig.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervjuer ca 6 voksne i alderen 25-30 år som har vært under barnevernets omsorg i minst 5 år tidligere i livet. Med barnevernets omsorg mener jeg at de har vært på institusjon eller i fosterhjem/ungdomsfamilie. Da jeg ønsker å se på mestringsfaktorer er det gjerne ønskelig å få informanter som har klart seg "rimelig greitt" ytre sett i forhold til jobb, nettverk, helse mm, hvis dere har informasjon som kan tilsi det.

Spørsmålene vil dreie seg om hva eller hvem som har vært viktige for å klare seg, hvilke muligheter man føler at man har hatt eller ikke hatt, og hvordan det å være barnevernsbarn eventuelt har innvirket på valgmulighetene i livet. I oppgaven vil jeg se på hva som har vært viktige mestringsfaktorer, og se disse i en sammenheng med samfunnsstrukturer og teori om sosial kapital.

Det er frivillig å være med og informantene har mulighet til å trekke seg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom de trekker seg vil alle innsamlede data bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, etter planen vinteren 2007.

Jeg vil sette stor pris på hjelp fra dere til å få informanter, og vil ikke kunne gjennomføre studiet uten dette. En mulighet er at dere kan hjelpe til med å opprette førstegangskontakt pr telefon, informere kort om studiet og spørre om de kan være interessert. Jeg vil i så tilfelle kontakte vedkommende, sende vedlagte forespørseisskjema til informantene og avtale intervjutidspunkt senere.

Ved spørsmål angående studiet kan jeg kontaktes pr tlf xxxxxxxx, evt min veileder ved Høgskolen i Bodø, Sveinung Horverak på tlf 75 51 73 20.

Studien er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Vennlig hilsen

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Forespørsel om å delta i intervju

Jeg heter xxxxxxxx , og er masterstudent i sosialt arbeid ved Høgskolen i Bodø. Jeg holder nå på med masteroppgave som siste del av studiet. Temaet for oppgaven er mestring av livet hos tidligere barnevernsbarn. Jeg ønsker å finne ut hvilke faktorer som har vært viktige for å klare seg gjennom en vanskelig tid og for å mestre livet best mulig. For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervjuer ca 6 voksne i alderen 25-30 år som har vært under barnevernets omsorg i minst 5 år tidligere i livet.

Spørsmålene vil dreie seg om hva eller hvem som har vært viktige for å klare seg, hvilke muligheter man føler at man har hatt eller ikke hatt, og hvordan det å være barnevernsbarn eventuelt har innvirket på valgmulighetene i livet. I oppgaven vil jeg se på hva som har vært viktige mestringsfaktorer, og se disse i en sammenheng med samfunnets oppbygning.

Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent en time. Vi kan gjøre intervjuet hjemme hos deg, eller at vi blir enige om et annet sted hvis du ønsker det.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, etter planen vinteren 2007.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på xxxxxxxx, eller sende en e-post til xxxxxxxx@c2i.net. Du kan også kontakte min veileder Sveinung Horverak ved Avdeling for samfunnsfag hvis har spørsmål angående studiet/masteroppgaven.

Studien er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

xxxxxxxxxxxxxxxx

xxxxxxxxxxxxxxxx

xxxxxxxxxxxxxxxx

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studiet om mestring og ønsker å stille på intervju.

Signatur

Telefonnummer